

Camilla Kirvesmäki

TUNNESATU-PROJEKTI

Osana TULUS – Tunnetaitoja ja luonnontuoksua -hanketta

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Huhtikuu 2020**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Huhtikuu 2020	Tekijä/tekijät Camilla Kirvesmäki
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi Tunnesatu-projekti		
Työn ohjaaja Anne Jaakonaho		Sivumäärä 52+11
Työelämäohjaaja Minna Vörlin		
<p>Projektimuotoisen opinnäytetyön tilaajana toimi Toholammin kunnan varhaiskasvatus. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Kanervat-ulkoryhmän kanssa, joka käynnistettiin syksyllä 2019 Opetushallituksen rahoittaman TULUS – Tunnetaitoja ja luonnontuoksuja -hankkeen puitteissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli edistää Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessia sadutuksen keinoin. Opinnäytetyön päätehtäviä olivat hankekokous, huoltajien infotilaisuus, kaksi sosiometrista mittausta, kuusi sadutus-interventiota, e-materiaalin kokoaminen lasten saduista sekä taide-interventio. Opinnäytetyön toiminnalliset osuudet toteutettiin syksyn 2019 aikana.</p> <p>Hankekokouksen tavoitteena oli laajentaa ammatillista tietämystäni varhaiskasvatuksen kehittämistyöstä sekä päästä osaksi moniammatillista tiimiä. Sen avulla huolehdittiin organisaation järjestämien varhaiskasvatuksen laadusta, edistettiin varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin muutosta sekä lisättiin luonnon osuutta oppimisympäristönä. Huoltajien infotilaisuuden tavoitteena oli lisätä varhaiskasvatushenkilöstön ja huoltajien välistä yhteistyötä ja sen myötä sitoutua edistämään lasten kasvua, kehitystä ja oppimista. Sosiometrinen mittausten tavoitteena oli kerätä luotettavaa tietoa lasten vuorovaikutussuhteiden kehityksestä sekä edistää vertaissuhteiden tietoista tukemista, joka on varhaiskasvatuksen tärkeimpiä tehtäviä.</p> <p>Sadutus-interventioiden tavoitteena oli kehittää lasten tunnetaitoja ja kielellisiä valmiuksia sekä lisätä lapsiryhmän osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta. Tunnetaitojen kehittäminen edistää lasten ystävyyssuhteiden muodostumista ja mielenterveyttä. E-materiaalin tavoitteena oli tukea lasten osallisuutta ja toimijuutta ryhmässä sekä opastaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian käytössä. E-materiaalin kokoamiseen kuuluneen taide-intervention tavoitteena oli kehittää lasten tunnetaitoja sekä lisätä lasten osallisuutta ja toimijuutta taiteen kautta.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteeseen pääsyä mitattiin sosiometrinen mittausten avulla. Saatujen tulosten mukaan lapsiryhmän vertaissuhteiden määrä ja laatu eivät nousseet, mikä oli hypoteesina. Tuloksiin vaikuttivat olennaisesti ryhmään kuuluvien lasten poissaolot toisena mittauspäivänä. Kyseiset mittaustulokset eivät näin ollen kerro koko totuutta Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessin edistymisestä. Havainnoilla ja ryhmäläisten omalla kokemusmaailmalla on myös suuri merkitys.</p>		
Asiasanat Sadutus, tunnetaidot, varhaiskasvatus, ympäristökasvatus		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date April 2020	Author Camilla Kirvesmäki
Degree programme Degree Programme of Social Services		
Name of thesis THE STORY OF EMOTION PROJECT		
Instructor Anne Jaakonaho		Pages 52+11
Supervisor Minna Vörlin		
<p>The commissioner for this project-based thesis was early childhood education in the municipality of Toholampi. The thesis was carried out in cooperation with a group of outdoor kindergartens named Kanervat, which were launched in fall 2019 by a project named TULUS – Emotional skills and scents of nature. The project was financed by the Finnish National Agency for Education. The objective of the thesis was to advance the process of grouping in Kanervat’s group of outdoor kindergartens with the storycrafting method. The main tasks of the thesis were a project meeting, info for guardians, two sociometric measurements, six storycrafting interventions, collecting e-material from children’s stories and art intervention. The functional parts of the thesis were carried out during the autumn 2019.</p> <p>The objective of the project meeting was to enlarge my professional knowledge about development work in early childhood education and become part of a multi-professional team. The project meeting ensured the quality of early childhood education organised, promoting the change in the operating culture of early childhood education and increased the share of nature as a learning environment. The objective of the info for guardians was to increase cooperation between early childhood education staff and guardians and thus promote the growth, development and learning of children. The objective of the sociometric measuring was to collect reliable information about the development of children’s interaction relationships and to promote conscious support for peer relations, which is one of the most important tasks of early childhood education.</p> <p>The objective of the storycrafting interventions was to develop children’s emotional and linguistic skills and increase the participation and togetherness of the children’s group. The development of emotional skills contributes to the formation of friendships among children and mental health. The objective of the e-material was to support children’s participation and agency in a group and guide children in the use of information and communication technologies. The objective of the art intervention, which was a part of collecting the e-material, was to develop the emotional skills of children and increase children’s participation and agency through art.</p> <p>Achieving the goal of the thesis was measured by sociometric measuring. According to the results the number and quality of peers in a group of children did not increase, which was the hypothesis. The results were substantially influenced by absences of children in the group on the second day of measuring. These measured results do not tell the whole truth about the progress of the grouping process of Kanervat’s group of outdoor kindergartens. Observations and the personal experiences of the group members have also a big importance.</p>		

<p>Key words Early childhood education, emotional skills, environmental education, storycrafting method</p>
--

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TULUS-HANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	3
3 TUNNESATU-PROJEKTIN TARKOITUS JA TAVOITTEET	7
3.1 Hankekokouksen ja huoltajien infotilaisuuden tarkoitus ja tavoitteet	8
3.2 Sosiometristen mittausten tarkoitus ja tavoitteet.....	10
3.3 Sadutus-interventioiden tarkoitus ja tavoitteet.....	10
3.4 E-materiaalin tarkoitus ja tavoitteet	12
4 TUNNESATU-PROJEKTIN KESKEISTÄ TIETOPERUSTAA	13
4.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018	13
4.2 Tuckman ja ryhmän vaiheittainen kehitys	14
4.3 Moreno ja sosiometristen verkostojen analyysi	16
4.4 Riihelä ja sadutusmenetelmän kehittäminen.....	17
4.5 Tunnetaidot prosessina	18
5 TUNNESATU-PROJEKTIN SUUNNITTELUN TOTEUTUS	20
5.1 Projektin ideointi ja taustaa	21
5.2 Aikataulu ja riskit	21
5.3 Hankekokous	22
5.4 Huoltajien infotilaisuus.....	23
6 TUNNESATU-PROJEKTIN TOIMINNALLISTEN OSUUKSIEN SUUNNITTELU	26
6.1 Sosiometristen mittausten suunnittelu	26
6.2 Sadutus-interventioiden suunnittelu	27
6.3 E-materiaalin suunnittelu.....	29
7 TUNNESATU-PROJEKTIN TOIMINNALLISTEN OSUUKSIEN TOTEUTUS	31
7.1 Ensimmäinen sosiometrinen mittaus.....	31
7.2 Ilo-interventio	33
7.3 Viha-interventio.....	35
7.4 Suru-interventio	36
7.5 Yllätys-interventio.....	37
7.6 Pelko-interventio	38
7.7 Rakkaus-interventio.....	39
7.8 Toinen sosiometrinen mittaus	40
8 E-MATERIAALIN KOKOAMINEN	43
8.1 Taide-intervention tarkoitus ja tavoitteet	43
8.2 Taide-intervention suunnittelu	44
8.3 Taide-intervention toteutus	45
9 TUNNESATU-PROJEKTIN ARVIOINTI	48
10. POHDINTA	50

LÄHTEET	52
LIITTEET	

KUVIOT

KUVIO 1. Tunnesatu-projektin päätehtävät	1
KUVIO 2. Tunnesatu-projektin osituskaavio	20
KUVIO 3. Sosiogrammi Kanervat-ulkoryhmän vertaissuhteista	32
KUVIO 4. Toinen sosiogrammi Kanervat-ulkoryhmän vertaissuhteista.....	41
KUVIO 5. Kanervat-ulkoryhmän mielipidejakauma taide-interventiosta.....	47

KUVAT

KUVA 1. Kanervat-ulkoryhmän tiipii-teltoa	3
KUVA 2. Kanervat-ulkoryhmän laavu	4
KUVA 3. Kanervat-ulkoryhmän tukikohta Kanervala	5
KUVA 4. Tunteiden maailmanpyörä (Mieli Suomen mielenterveys ry).....	28
KUVA 5. Sadutusta Kanervat-ulkoryhmässä	34
KUVA 6. Taide-intervention palautteenkeruumenetelmä	44
KUVA 7. Lumimaalausta taide-interventiossa	45
KUVA 8. Tunteiden maalausta lumeen taide-interventiossa.....	46

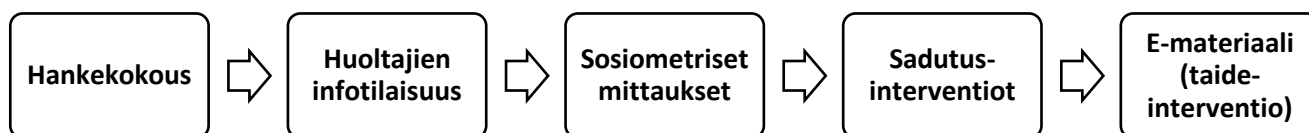
TAULUKOT

TAULUKKO 1. Tunnesatu-projektin päätehtävät.....	8
TAULUKKO 2. Tunnesatu-projektin aikataulukko.....	22
TAULUKKO 3. Kanervat-ulkoryhmän ensimmäinen sosiometrinen mittaus.....	31
TAULUKKO 4. Kanervat-ulkoryhmän toinen sosiometrinen mittaus.....	40

1 JOHDANTO

Opetushallituksen myöntämän hankerahoituksen avulla Toholammin kunnan Sateenkaaren päiväkodilla on käynnistetty hanke nimeltä TULUS – Tunnetaitoja ja luonnontuoksua, jolla pyritään edistämään innovatiivisia oppimisympäristöjä varhaiskasvatuksessa. Projektiopinnäytetyöni lähtökohtana oli työelämän tarve saada hankkeesta tutkimuksellista materiaalia. Syksyllä 2019 hankkeen myötä käynnistettiin Kanervat-ulkoryhmä. Ryhmä toimii ulkona lähiympäristössä, metsässä sekä Kanervalassa, joka rakennettiin hankkeen puitteissa ryhmän tukikohdaksi. Kanervat-ulkoryhmän toiminnan tavoitteena on edistää sosiaalista kestävä kehitystä sekä laajentaa oppimisympäristöä lähiluontoon. Ryhmässä pedagoginen painopiste on tunne-elämän vahvistamisen osa-alueella, ja tunnesadut ovat tärkeitä. TULUS-hankkeen pidemmän aikavälin tavoitteena on saada lapset omaksuma kestävän kehityksen sisältöjä sekä toimimaan niiden mukaisesti.

Tunnesatu-projektini tavoitteena oli edistää sadutuksen keinoin syksyllä 2019 käynnistyneen Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessia. Toteutin ryhmässä kuusi tunnetaitoihin painottuvaa sadutus-interventiota, joissa lapset pääsivät luomaan omia satuja. Jokainen toimintatuokio sisälsi yhden tunteen, jonka pohtimisen jälkeen lapset pääsivät kehittämään omaa tunnesatua. Sadutuksen tuotokset kokosin yhteen e-materiaaliksi, johon lapsiryhmä pääsi toteuttamaan myös omaa luontoaiheista kuvitusta. Ennen sadutus-interventioita toteutin Kanervat-ulkoryhmän lapsille sosiometrisen mittauksen, jossa haastatelin lapsiryhmän jäseniä heidän vertaissuhteistaan. Voidakseni arvioida Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessin edistymistä toteutin vertailukohteeksi toisen sosiometrisen mittauksen sadutus-interventioiden päätyttyä. Tunnesatu-projektini sisälsi yhteensä viisi päätehtävää: hankekokouksen, huoltajien infotilaisuuden, sosiometriset mittaukset, sadutus-interventiot sekä e-materiaalin kokoamisen, johon sisältyi lisäksi suunnitelmasta poikkeava ylimääräinen taide-interventio.

KUVIO 1. Tunnesatu-projektin päätehtävät.

Opinnäytetyössäni esittelen TULUS – tunnetaitoja ja luonnontuoksuja -hankkeen tarkoituksen ja tavoitteet, joihin pohjautuvat myös laatimani tavoitteet Tunnesatu-projektille. Käsittelen tavoitteet opinnäytetyössäni päätehtävittäin. Tunnesatu-projektissani keskeisenä tietoperustana ovat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, Tuckmanin teoria ryhmän vaiheittaisesta kehityksestä, Morenon teoria sosiometristen verkostojen analyysistä sekä Riihelän kehittämä sadutusmenetelmä. Lisäksi tunnetaidot prosessina on merkittävä. Opinnäytetyössäni esittelen Tunnesatu-projektin ideointia ja taustaa sekä suunnittelemani aikataulun koko projektille. Lisäksi pohdin mahdollisia projektin aikana eteen tulevia riskejä.

Tunnesatu-projektin suunnitteluvaiheessa osallistuin hankekokoukseen ja huoltajien infotilaisuuteen, joiden sisältöä ja kulkua käsittelen opinnäytetyössä. Tunnesatu-projektini toiminnallisiin osuuksiin kuuluvat sosiometriset mittaukset, sadutus-interventiot sekä e-materiaalin kokoaminen. Opinnäytetyössäni käyn läpi edellä mainittujen toimintojen suunnittelua ja toteutusta. Lisäksi reflektoin omaa toimintaani toteutuksessa. Lopussa arvioin Tunnesatu-projektia kokonaisuudessaan, eli mikä onnistui ja mitä olisin voinut tehdä toisin. Lisäksi pohdin omaa ammatillista kasvuani varhaiskasvatuksen kompetenssien kautta Pohdinta-osiossa.

2 TULUS-HANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opetushallitus myönsi Toholammin kunnan Sateenkaaren päiväkodille hankerahoituksen vuosille 2019–2020 koskien innovatiivisten oppimisympäristöjen edistämistä varhaiskasvatuksessa. Hankkeen nimenä toimii TULUS- Tunnetaitoja ja luonnontuoksuja. Hankerahoituksen avulla käynnistettiin syksyllä 2019 Kanervat-ulkoryhmä, joka toimii ulkona lähiympäristössä, metsässä sekä hankkeen puitteissa rakennetun Kanervalan ympäristössä. Hankkeeseen irrotettiin yksi Sateenkaaren päiväkodin varhaiskasvatuksen opettaja, joka alkoi kehittämään uudenlaista luonnossa toimimisen pedagogista mallia. Varhaiskasvatussuunnitelmaa ja sen pedagogiikkaa on toteutettu luonnossa toimien mahdollisimman paljon.

KUVA 1. Kanervat-ulkoryhmän tiipii-teltoa

Kanervat-ulkoryhmän toiminnan ensimmäinen tavoite on edistää sosiaalista kestävästä kehitystä, joka sisältää toisen kunnioittamisen, kiusaamisen ehkäisemisen, tasa-arvon sekä sosioemotionaalisen kompetenssin edistämisen. Tavoitteella pyritään saavuttamaan lapsille hyvä itsetunto sekä kehittämään heidän sosioemotionaalisia taitojaan. Lisäksi tavoitteen avulla pyritään omaksumaan kestävän kehityksen periaatteet ja viemään niitä eteenpäin omalla toiminnalla. Luonnossa toimiminen antaa toimintaan osallistuville lapsille tasa-arvoiset lähtökohdat osallisuuteen ja yhteisölliseen toimimiseen. Kanervat-ulkoryhmässä painopiste pedagogiikassa on tunne-elämän vahvistamisen osa-alueella, ja tunnesadut ovat tärkeässä roolissa. Satuja toteutetaan ja kehitellään yhdessä lasten kanssa, ja niistä on tarkoitus koota e-materiaali.

KUVA 2. Kanervat-ulkoryhmän laavu

Toiminnan toisena tavoitteena on oppimisympäristön laajentaminen lähiluontoon, jossa hyödynnetään luonnon tarjoamia mahdollisuuksia varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamiseksi. Konkreettiset tulokset, jotka tavoitteella on pyritty saavuttamaan, ovat olleet Kanervalan rakentaminen ja ulkoryhmän perustaminen. Rakennetun Kanervalan avulla voidaan edistää eri ryhmien (varhaiskasvatus, koulu, erityisryhmät, ikäihmiset) välistä yhteistoimintaa. Toholammin varhaiskasvatuksessa toteutetaan jo ennestään Metsämörritoimintaa. Hankkeen aikana henkilökunta oppii näkemään yksittäiset pedagogiset toimintatuokiot sekä retket osana laajempaa kokonaisuutta. Myös lasten ihmettelylle ja ilmiöoppimiselle annetaan tilaa, sillä ajattelu ja oppiminen alkaa ihmetyksestä. Kanervat-ulkoryhmän toiminnassa korostuvat yhdessä tekeminen, kiireetön yhdessäolo, luonnossa liikkuminen ja leikki.

KUVA 3. Kanervat-ulkoryhmän tukikohta Kanervalan

TULUS-hankkeen pitkän aikavälin tavoitteena on, että lapset omaksuvat kestäväen kehityksen sisältöjä samalla toimien niiden mukaisesti. Oman elinympäristön kunnioittamisen kasvun myötä siitä huolehtiminen lisääntyy. Kanervalan valmistuminen on tuonut Toholammin kuntaan kohtaamispaikan, joka vahvistaa yhteisöllisyyttä. Hyvän itsetunnon saavuttaminen ja sosioemotionaalisten taitojen oppiminen ehkäisevät lasten välillä tapahtuvaa kiusaamista. Kunnan lähiluonto tarjoaa monipuoliset mahdollisuudet

toteuttaa opetussuunnitelman osa-alueita. Hankkeen avulla edistetään toimintakulttuurin muutosta, jota edellytetään uuden varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamiseksi.

3 TUNNESATU-PROJEKTIN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tunnesatu-projektin tavoitteena oli edistää syksyllä 2019 käynnistyneen Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessia sadutuksen keinoin. Toteutin ryhmässä kuusi tunnetaitopainotteista interventiota sadutus-menetelmää hyödyntäen. Niiden aikana lapset pääsivät omaa mielikuvitustaan käyttäen luomaan tarinoita ryhmässä. Jokaisen toimintatuokion aluksi käsiteltiin uusi tunne, josta lapset saivat lähteä kehittämään omaa satua. Lasten kanssa käsiteltävät tunteet olivat ilo, viha, suru, yllätys, pelko ja rakkaus. Nämä lasten tunnetaitoja ja ryhmäytymistä edistävät tuotokset koottiin yhteen e-materiaaliksi, jonka luontoaiheisessa kuvituksessa näkyy myös Kanervat-ulkoryhmän oma kädenjälki.

Haastattelin lapsiryhmän jäseniä heidän vertaissuhteistaan ja taulukoin haastattelun vastaukset muodostaen niistä sosiogrammin. Lasten nimet sosiogrammissa ovat muutettu heidän yksityisyytensä suojaamiseksi. Kyseisen sosiometrisen mittauksen suoritin ennen ensimmäistä sadutus-interventiota sekä viimeisen sadutus-intervention jälkeen. Näin pystyin tarkastelemaan Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessin etenemistä Tunnesatu-projektin aikana. Projekti sisälsi viisi päätehtävää: hankekokouksen, huoltajien infotilaisuuden, sosiometriset mittaukset, sadutus-interventiot sekä e-materiaalin kokoamisen. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavien periaatteiden mukaisesti kannustin Tunnesatu-projektin avulla yhteisöä lapsilähtöisyyteen ja hyvään vuorovaikutukseen. Lisäksi rohkaisin lapsia osallisuuteen ja ottamaan paikkansa ryhmän jäsenenä.

TAULUKKO 1. Tunnesatu-projektin päätehtävät

PÄÄTEHTÄVÄT	MITÄ?	MITEN?	MIKSI?
Hankekokous	Kanervat-ulkoryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelu ja kehittäminen yhteistyössä hanke-tiimin kanssa.	<ul style="list-style-type: none"> – Laajentamalla omaa ammatillista tietämystä varhaiskasvatuksen kehittämistyöstä. – Pääsemällä osaksi moniammatillista tiimiä. 	<ul style="list-style-type: none"> – Edistetään lasten hyvinvointia sekä oppimista. – Viedään eteenpäin toimintakulttuurin muutosta. – Tehdään luonnosta lapsiryhmälle uudenlainen oppimisympäristö. – Huolehditaan organisaation järjestämien varhaiskasvatuksen laadusta sekä yhteisen toiminta-ajatuksen näkymisestä arjessa.

(jatkuu)

TAULUKKO 1. Tunnesatu-projektin päätehtävät (jatkuu)

Huoltajien infotilaisuus	Hankkeesta kiinnostuneiden huoltajien informointi Kanervat-ulkoryhmästä.	<ul style="list-style-type: none"> – Keskustelemalla hanketiimin ja huoltajien kanssa ryhmän tavoitteista, toiminnasta sekä huoltajia askarruttavista asioista. 	<ul style="list-style-type: none"> – Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien välisen yhteistyön tavoitteena on sitoutua edistämään lasten kasvua, kehitystä ja oppimista.
Sosiometriset mittaukset	Saadaan mitattavissa olevaa tietoa Kanervat-ulkoryhmän lasten välisistä vertaissuhteista ja niiden laadusta sekä ryhmäytymisprosessin etenemisestä.	<ul style="list-style-type: none"> – Kokonaistutkimuksen muodossa jokainen ryhmän jäsen haastateltiin, ja vastaukset taulukoitiin. – Taulukon pohjalta muodostettiin sosiogrammi 	<ul style="list-style-type: none"> – Edistetään vertaissuhteiden tietoista tukemista, joka on yksi varhaiskasvatuksen tärkeimmistä tehtävistä.
Sadutus-interventiot	Edistetään Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessia sadutuksen keinoin ja harjoitellaan tunnetaitoja luomalla tunnesatuja.	<ul style="list-style-type: none"> – Hyödynnetään sadusmenetelmää ja tehdään omia tunnesatuja. – Pohditaan tunne-elämään liittyviä tekijöitä ja harjoitellaan niiden tunnistamista. 	<ul style="list-style-type: none"> – Kehitetään lasten tunnetaitoja ja kielellisiä valmiuksia. – Lisätään lapsiryhmän osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta. – Tunnetaitoja kehittämällä edistetään lasten ystävyys-suhteiden muodostumista ja mielenterveyttä. – Vahvistetaan lasten sanavarastoa ja mielikuvituksellista ajattelua. – Kehitetään lapsen taitoja kertoa omia ajatuksia ja mielipiteitä.
E-materiaali	Kanervat-ulkoryhmän lasten kehittämien tunnesatujen kokoaminen sähköiseen muotoon.	<ul style="list-style-type: none"> – Hyödynnetään digitaalista dokumentointia osana varhaiskasvatusta. 	<ul style="list-style-type: none"> – Tuetaan lasten osallisuutta ja toimijuutta ryhmässä. – Toimitaan Valtakunnallisen digiloikan mukaisesti.

3.1 Hankekokouksen ja huoltajien infotilaisuuden tarkoitus ja tavoitteet

Hankekokouksen tarkoituksena oli yhteistyössä hanketiimin kanssa suunnitella ja kehittää tulevan Kanervat-ulkoryhmän ammattihenkilöstön toteuttamaa pedagogisesti tavoitteellista ja suunnitelmallista

toimintaa, jolla pyritään edistämään lasten hyvinvointia sekä oppimista. Kokoukseen osallistumisen tavoitteena oli laajentaa omaa ammatillista tietämystäni varhaiskasvatuksen kehittämistyöstä sekä päästä projektin aikana osaksi moniammatillista tiimiä. Kokouksen avulla huolehdittiin organisaation järjestämisen varhaiskasvatuksen laadusta, vietiin eteenpäin varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin muutosta sekä lisättiin luonnon osuutta oppimisympäristönä. Tavoitteena oli luoda luonnosta lapsiryhmälle oppimista edistävä, turvallinen ja terveellinen uudenlainen oppimisympäristö. Hankekokouksen myötä turvattiin yhteisen toiminta-ajatuksen ja toiminnan tavoitteiden näkyminen myös Kanervat-ulkoryhmän arjessa käytännön tasolla.

Keväälle 2019 sijoittuneessa hankekokouksessa olin mukana hanketiimin suunnittelu- ja kehittämistyössä. Kirjasin itselleni ylös kokouksessa käsiteltävät Kanervat-ulkoryhmää ja sen perustamista koskevat asiat. Hankekokouksessa minulla oli mahdollisuus esittää Tunnesatu-projektiani koskevia kysymyksiä sekä saada ammattilaisten näkemyksiä ja apua itseäni mietittyttäviin asioihin. Kokous oli itselleni ja ohjaajalleni tietynlainen pieni ”väliraportointi” projektin suunnittelussa. Ajatuksena säännöllinen näkeminen ja yhteistyön tekeminen antoivat lisää varmuutta omaan tekemiseeni. Kokoukseen osallistumisen myötä sain kokea olevani osa tiimiä.

Huoltajien infotilaisuuden tarkoituksena oli informoida hankkeesta kiinnostuneita huoltajia tulevasta Kanervat-ulkoryhmästä ja kertoa heille TULUS-hankkeen tavoitteista ja toiminnasta. Tilaisuus antoi huoltajille mahdollisuuden esittää tarkentavia kysymyksiä hankkeesta ja keskustella kasvotusten hanketiimin kanssa, mikä edisti molemminpuolisen luottamuksen syntyä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien välisen yhteistyön tavoitteena oli sitoutua edistämään lasten kasvua, kehitystä ja oppimista terveellisesti ja turvallisesti. Huoltajien infotilaisuus oli alku tulevalle uudennlaiselle kasvatusyhteistyölle, jossa olin myös osallisena Tunnesatu-projektin kautta.

Huoltajille suunnattu infotilaisuus sisälsi tarkempaa, huoltajille suunnattua informaatiota hankkeesta eli Kanervat-ulkoryhmän perustamisesta ja sen käytänteistä. Tarkoituksena oli keskustella yhdessä hanketiimin ja huoltajien kanssa ulkopäiväkotiryhmän tavoitteista ja myös vanhempia askarruttavista asioista. Oman osallistumiseni myötä sain hienon mahdollisuuden esitellä itseni sekä Tunnesatu-projektini huoltajille ja samalla kertoa omasta tulevasta toiminnastani lasten kanssa käytännön tasolla. Esittelyni tueksi suunnittelin pienehkön diaesityksen PowerPointilla. Olin myös valmistautunut vastaamaan mahdollisiin huoltajien esittämiin omaa osuuttani ja toimintaani TULUS-hankkeessa koskeviin kysymyksiin.

3.2 Sosiometrinen mittaus ja tavoitteet

Vuorovaikutusta analysoivaa sosiometristä mittausta tehdään usein tarkoituksena kuvata ja kartoittaa ryhmän epävirallinen sosiaalinen rakenne eli informaali. Tutkimuksella paljastetaan ryhmän sisäisiä valtarakenteita, sosiaalisia positioita tai yksilön suhteita ryhmässä. Sen avulla voidaan myös tehdä päätelmiä yksittäisten ryhmän jäsenten suhteesta muihin ryhmäläisiin, jolloin esimerkiksi sosiaalinen syrjäytyminen saadaan selville. (Valli 2018, 83.)

Sosiometrinen mittaus tarkoituksena oli saada mitattavissa olevaa tietoa Kanervat-ulkoryhmän lasten välisistä vertaissuhteista ja niiden laadusta. Mittaus suoritettiin Tunnesatu-projektin alussa ja lopussa, joten sosiogrammit toimivat ryhmäytymisprosessin edistymisen mittareina Tunnesatu-projektin aikana. Tavoitteena oli saada pätevää ja luotettavaa tietoa lasten keskinäisistä vuorovaikutussuhteista ja niiden kehityksestä. Kokonaistutkimuksen muodossa jokainen ryhmän jäsen haastateltiin ja vastaukset taulukoitiin. Taulukon pohjalta muodostettiin sosiogrammi, josta oli mahdollista tehdä tulkintoja ryhmän sisäisestä dynamiikasta. Näin esimerkiksi sosiaalisen syrjäytymisen mahdollisuus selvitettiin, jotta tilanteisiin olisi voitu puuttua. Sosiometrinen mittaus tavoitteena oli myös edistää vertaissuhteiden tietoisuutta, joka on yksi varhaiskasvatuksen tärkeimmistä tehtävistä.

Vertaissuhteet ovat keskeisiä ryhmämuotoisessa varhaiskasvatuksessa. Lapset oppivat toisiltaan tietoja, taitoja sekä asenteita, mutta erityisesti vertaissuhteissa toimimista. Vertaissuhteilla on suuri vaikutus lapsen kokemukseen omasta arvostaan ja osallisuudestaan yhteisön jäsenenä. Yksi tärkeimmistä tehtävistä varhaiskasvatuksessa on vertaissuhteiden tietoinen tukeminen. Sosiometrinen mittaus mahdollistaa vertaissuhteiden tarkastelun lapsiryhmässä. Mittaus suositellaan tehtävän säännöllisin väliajoin, vähintään kaksi kertaa vuodessa. Havainnot varhaiskasvatuksen arjessa voidaan yhdistää lapsilta kysytyyn tietoon. Tietojen käyttämisen tulee olla sensitiivistä, jottei yksikään lapsi tule leimatuksi kerätyn tiedon takia. (Tast 2019.)

3.3 Sadutus-interventioiden tarkoitus ja tavoitteet

Sadutus-interventioiden tarkoituksena oli edistää Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessia sadutuksen keinoin. Tavoitteena oli kehittää samalla lasten tunnetaitoja, kielellisiä taitoja ja valmiuksia sekä lisätä lapsiryhmän osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta. Lasten tunnetaidot vahvistuivat, kun yhdessä opeteltiin tunteiden havaitsemista, tiedostamista ja nimeämistä. Tunnetaitojen kehittäminen edistää lasten

ystävyyssuhteiden muodostumista ja mielenterveyttä. Sadutustuokioiden myötä jokainen lapsi sai mahdollisuuden ilmaista itseään sekä tulla nähdyksi ja kuulluksi. Nämä ovat tärkeitä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Sadutus-interventioiden aikana lapset pääsivät harjoittelemaan toisten huomioimista ja kuuntelemista sekä oman vuoron odottamista ja aiheeseen keskittymistä. Tavoitteena oli yhdessä lasten kanssa pohtia tunne-elämään liittyviä tekijöitä ja harjoitella niiden tunnistamista. Sadutuksen kautta lapsen mielikuvituksellinen ajattelu ja sanavarasto vahvistuvat. Lisäksi lapsen taidot kertoa omia ajatuksiaan ja mielipiteitään muissakin arjen tilanteissa harjaantuvat.

Yhteisten sadutus-interventioiden avulla pääsin luomaan vuorovaikutussuhteen lapsiryhmään. Kannustavan ja myönteisen vuorovaikutuksen myötä tuin lasten itsetunnon kehitystä hyväksi. Sadutuksessa pääsin sensitiivisen kohtaamisen ja kuuntelemisen avulla lähelle lasten omaa ajatusmaailmaa ja tutustumaan heihin paremmin. Tuokioiden pitäminen kehitti omaa ammattitaitoani lapsiryhmän ohjaajana ja tulevana varhaiskasvatuksen ammattilaisena. Sadutus-interventioiden tavoitteena oli kehittää organisaation lapsilähtöisyyttä sekä edistää ajatusta lasten osallisuuden lisäämisestä. Sadutus tuki työmenetelmänä näitä edellä mainittuja osa-alueita, jotka perustuvat uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Sadutuksen tavoitteena on muuttaa vallitsevaa yksisuuntaisuutta lasten ja aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa, jotta myös lapsi pääsisi osalliseksi toimintaan. Lapsi saa tilaa omalle puheenvuorolleen, ja hän saa kertoa vapaasti omista ajatuksistaan sekä tehdä aloitteita. Sadutuksen ydinajatuksena ei ole saada aikaan mahdollisimman hyvää satua vaan osoittaa toisen kertomaa kohtaan kiinnostusta ja innostaa kertojaa entisestään jakamaan omia asioitaan. (Karlsson 2014, 257.)

Sadutus-interventioiden tavoitteena oli edistää narratiivisuuden keinoin lasten osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä vahvistaa heidän toimijuuttaan ryhmässä varhaiskasvatussuunnitelman ja sen sisältämän arvoperustan mukaisesti. Varhaiskasvatuksen menetelmällisyyttä hyödyntäen suunnittelin, toteutin, dokumentoin ja arvioin pedagogisia toimintatuokioita, jotka tukivat lasten sosioemotionaalista hyvinvointia. Pyrin suunnittelussa ja toteutuksessa arvioimaan lapsiryhmän ja lapsien yksilölliset tarpeet sekä kehittämään entisestään omia ryhmän ohjaamisen taitojani. Tuokioiden kautta lisäsin tasa-arvoista vuorovaikutusta ja rohkaisin lapsia luomaan ja ylläpitämään vertaissuhteita, jotka ovat merkityksellisiä lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Tunnesatu-projektin myötä kehitin lasten kasvatusyhteisöä ja omalla toiminnallani edistin sen muodostumista.

3.4 E-materiaalin tarkoitus ja tavoitteet

E-materiaalin tarkoituksena oli koota yhteen Kanervat-ulkoryhmän lasten kehittämät tunnesadut sähköiseen muotoon. Sen tavoitteena oli tukea lasten osallisuutta ja toimijuutta ryhmässä. Ryhmäläisten on helppo jälkeenpäin palata muistelemaan saduissa mahdollisesti käsiteltyjä tilanteita ja tunteita yhdessä ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan kanssa e-materiaalin avulla aina tarpeen mukaan. E-materiaalin avulla oli mahdollista hyödyntää projektissa digitaalista dokumentointia osana varhaiskasvatusta, ja lapset saivat mahdollisuuden tuottaa sisältöjä e-materiaaliin sekä yksin että yhdessä. E-materiaalin kokoaamisen tavoitteena oli myös opastaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian käytössä. Päätös koota sähköinen materiaali perinteisen kirjan sijasta perustui valtakunnalliseen digiloikkaan. Sen myötä kasvatus- ja kouluyhteisöissä pyritään vaihtamaan paperiset opiskelumateriaalit digitaalisiin versioihin tulevaisuudessa.

4 TUNNESATU-PROJEKTIN KESKEISTÄ TIETOPERUSTAA

Tässä luvussa esitellään Tunnesatu-projektiin liittyvää keskeistä tietoperustaa. Tunnesatu-projektin suunnittelu ja toteutus perustuivat hankkimaani tietoperustaan. Tunnesatu-projektin keskeinen tietoperusta koostuu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2018), käyttämistäni varhaiskasvatuksen menetelmistä sekä ryhmäytymiseen ja tunnetaitoihin liittyvästä tutkimuksellisesta tiedosta.

4.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018

Varhaiskasvatuksen arvoperustaan kuuluu terveellisen ja kestävä elämäntavan tukeminen. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kannustaa lapsia kohti terveyttä ja hyvinvointia edistäviä elämäntapoja. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää omia tunnetaitoja sekä esteettistä ajattelua. Varhaiskasvatuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita huomioiden sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen sekä ekologinen ulottuvuus. Varhaiskasvatuksessa luodaan ekososiaalisen sivistyksen perustaa. Näin ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan välttämätöntä, jotta sosiaalinen kestävyys ja ihmisoikeudet toteutuisivat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21.)

Varhaiskasvatuksessa laaja-alaiseen osaamiseen lukeutuvat itsestä huolehtiminen ja arjen taidot. Yhdessä lasten kanssa harjoitellaan taitoja sekä käsitellään asioita, jotka edistävät heidän hyvinvointiaan. Näitä ovat esimerkiksi lepo, ravinto, liikunta ja mielen hyvinvointi. Lapsia tuetaan tunteiden ilmaisussa sekä itsesäätelyssä. Tunteiden havaitseminen, tiedostaminen ja nimeäminen yhdessä lasten kanssa vahvistaa heidän tunnetaitojaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 25-26.)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymisen vahvistaminen. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten luontaista uteliaisuutta sekä kiinnostusta kieliä, tekstejä ja kulttuureja kohtaan. Kielen kehityksen tukeminen on kytköksissä lapsen monilukutaidon, kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymiseen. Lapselle avautuu uusia vaikuttamisen keinoja kielellisten taitojen kehittymisen myötä. Lisäksi mahdollisuudet osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen kasvavat. Kieli on lapsille oppimisen kohde, mutta myös oppimisen väline. Sen avulla lapsi toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, hankkii tietoa ja ilmaisee itseään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 40-41.)

Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa ovat vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavarasto sekä kielitietoisuus. Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapsi kokee tulevansa kuulluksi ja hänen aloitteisiinsa vastataan. Lasten puheen tuottamisen taitojen kehittymistä ohjataan. Heitä rohkaistaan puhumaan erilaisissa tilanteissa toisten lasten ja myös aikuisten kanssa. Lasten kielen käyttötaitoja ohjataan eri tilanteissa. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, puheen vuorottelua ja selittämistä. Erilaisiin teksteihin tutustuminen edistää kielen käyttötaitojen kehittymistä ja tukee lapsia tekemään havaintoja puhutun ja kirjoitetun kielen eroista. Lasten kielellinen ilmaisu moninaistuu kielellisen muistin ja sanavaraston laajentuessa. Kiireetön keskustelu, lukeminen ja tarinoiden kerronta mahdollistavat sanojen ja tekstien merkityksien pohtimisen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 41-42.)

Ilmaisun monet muodot antavat lapsille eri keinoja hahmottaa maailmaa heitä itseään kiinnostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu motivoi lapsia tekemään näkyväksi omia havaintoja, tunteita sekä luovaa ajattelua. Tutustuminen ilmaisun eri muotoihin tapahtuu moniaistisella tavalla, eri työskentelytapoja, oppimisympäristöjä sekä oman lähiympäristön kulttuurista tarjontaa hyödyntämällä. Innostavuus, esteettisyys, sopiva ohjaus sekä monipuoliset materiaalit ja välineet ovat merkittäviä tutustuessa ilmaisumuotoihin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 43.)

Kuvallisessa ilmaisussa on tavoitteena edistää lasten suhdetta kuvataiteeseen sekä kulttuuriperintöön. Lapsilla on edellytykset saada taiteen äärellä esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia kuvien tekemisestä. Monipuolisen kuvailmaisun kautta lapset harjoittelevat kuvallista havainnointiaan, ajatteluaan sekä kuvien tulkitsemista. Lapset havainnoivat yhdessä aikuisten kanssa omatekemiään kuvia, taideteoksia sekä luonnossa olevia ympäristön kohteita. Heitä ohjataan kertomaan ajatuksiaan ja tulkitsemaan kuvallisia viestejä. Huomio pyritään kiinnittämään taiteessa esimerkiksi materiaaleihin, muotoihin, tekijään, esitysyhteyteen, väreihin sekä kuvan nostattamiin tunteisiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 43.)

4.2 Tuckman ja ryhmän vaiheittainen kehitys

Vuonna 1965 yhdysvaltalainen tutkija Bruce Tuckman julkaisi artikkelin ryhmän vaiheittaisesta kehityksestä. Hän oli kehittänyt mallin ryhmän kehitysvaiheista aiempien ryhmätutkimusjulkaisujen pohjalta

ja toivoi mallin lisäävän tieteellistä tutkimusta aiheesta. Tuckmanin mallin neljä vaihetta ovat seuraavanlaiset: muodostusvaihe (forming), kuohuntavaihe (storming), sopimisvaihe (norming) ja hyvin toimiva ryhmä (performing). (Kopakkala 2011, 48-49.)

Muodostusvaiheessa olennaisinta on, että ryhmäläiset ovat erittäin riippuvaisia ohjaajastaan alkuvaiheessa. Ryhmän jäsenet odottavat ohjaajan ratkaisevan eteen tulevat tilanteet. Jäsenet käyttäytyvät varoen, samalla etsien omaa paikkaansa ryhmässä. Ryhmän tavoitteita ja yhteisiä pelisääntöjä pohditaan. Yleensä ryhmän ilmapiiri on tässä vaiheessa myönteinen sekä turvallinen, ja vähitellen ryhmän sisäiset tehtävät, säännöt sekä menetelmät alkavat hahmottua kaikille. Hyväksyttävän käyttäytymisen rajoja etsitään, sillä tässä vaiheessa useimmille oma asema on ryhmässä vielä epävarma. Ryhmäläiset pyrkivät sopeutumaan parhaansa mukaan sen hetkiseen tilanteeseen, vaikkakin annettu työ pyritään suorittamaan yhdistäen kaikkien yksilösuoritukset yhteen. (Kopakkala 2011, 49.)

Kuohuntavaiheessa yksilöille on syntynyt tarve erottua ryhmässä. Konfliktitilanteet ovat runsaslukuisia, ja tyypillistä vaiheelle on ryhmän sisällä tapahtuva taistelu sekä vetäjän tai annetun tehtävän vastustaminen. Tyytymättömyyden ja pettymyksen tunteet ovat tavanomaisia ryhmää kohtaan. Jäsenten rohkeus kertoa omia mielipiteitä kasvaa ja he uskaltavat tarttua muiden ajatuksiin. Työskentelyyn ei vieläkään päästä kunnolla syventymään, sillä tehtävää ja sen tuomia vaatimuksia vastustetaan. Lisäksi ryhmäläiset testaavat ohjaajaa sekä toisiaan, ilman pelkoa erimielisyyksien synnystä. Tässä vaiheessa alaryhmien muodostuminen on mahdollista. Toimintamuodot ja tavoitteet ryhmässä alkavat selkiytyä. (Kopakkala 2011, 49-50.)

Sopimisvaiheessa ryhmäläiset hyväksyvät vähitellen toistensa roolit ja keskinäisen erilaisuuden, jonka myötä ryhmähenki alkaa muotoutua. Yhteenkuuluvuuden tunteen myötä konfliktitilanteita halutaan välttää ja pyritään yhteistoimintaan. Yhteistyön kehittyessä vähitellen myös erilaiset näkemykset ja tunteet uskalletaan ilmaista avoimemmin. Ryhmän tiivistyessä ristiriitoja sovitellaan entistä aktiivisemmin, jotta ne saataisiin sivuutettua. Toiminnalle kehittyvät omat säännöt ja normit, ja yhteisten toimintatapojen ja tavoitteiden luominen mahdollistuu, koska jäsenet ovat saaneet jo tarvittavaa kokemusta toisistaan ja toistensa tavoista työskennellä. (Kopakkala 2011, 50.)

Hyvin toimivan ryhmän vaiheessa ryhmä on tehokas, tuottava ja luova. Ryhmä toimii tavoitteen mukaisesti kokonaisuudessaan ja ryhmäläiset ovat oppineet ratkaisemaan keskinäisiä ristiriitatilanteita. Tässä vaiheessa on ihmissuhdeongelmat ja työnjakoa koskevat kysymykset selätetty, roolit ovat joustavia ja jäsenten erilaisuutta osataan hyödyntää. Jäsenet toimivat vastuullisesti ja rakentavasti, ryhmän sisäistä

ilmapiiriä tukien. Haasteeksi muodostuu ryhmän kiinteys, joka vaikeuttaa uusien jäsenten pääsyä osaksi toimintaa. (Kopakkala 2011, 50-51.)

4.3 Moreno ja sosiometrinen verkostojen analyysi

Psykiatri Jacob Levi Moreno kehitti sosiometrian käsitteen 1930-luvulla. Menetelmällä voidaan kuvata pienryhmien sosiaalisia suhteita graafisessa muodossa. Sosiometria ei ole pelkästään tutkimusväline, vaan sitä voidaan hyödyntää myös ryhmätyöskentelyn apuvälineenä, konsultoinnissa ja terapiassa. Sosiometrisellä menetelmällä voidaan ryhmän rakenteesta selvittää muun muassa ystävyysuhteita, ryhmän johtajuutta, konflikteja ja ryhmäläisten välisiä arvojärjestyksiä. Analyysin tulokset voidaan esittää tarkoituksesta riippuen kuvioina, tekstinä tai matriiseina. Sosiometrinen analyysi perustuu aineistoon, joka koostuu ryhmän jäsenten haastatteluista tai kyselylomakkeista. (Valli 2018, 84.)

Sosiometriikalla tarkoitetaan menetelmiä, joilla tutkitaan ryhmän sisällä tapahtuvia sosiaalisia valintoja. Menetelmillä voidaan tutkia esimerkiksi ryhmän sisäistä kommunikaatiota sekä ryhmän jäsenten keskinäistä valintaa tai hylkäämistä. Kyse on sosiaalisten verkostojen tutkimisesta ja analyysistä. Erityisesti sosiometriikka soveltuu ryhmän sisäisten rakenteiden tai ryhmän jäsenten välisen viestinnän kuvaamiseen. Sosiometrisillä menetelmillä on vakiintunut asema yhteiskunta- ja kasvatustieteissä, sillä kyseiset menetelmät ovat käytännöllisiä sekä lasten että aikuisten välisen sosiaalisten verkostojen kuvaamiseen. Sosiometrisiä menetelmiä voidaan hyödyntää myös kasvatuksen ja opetuksen työvälineinä tutkimuksen ohella. (Valli 2018, 78.)

Suhdeverkoston graafista kuvaamista kutsutaan sosiogrammiksi. Siinä jokaisella ryhmän jäsenellä on oma symboli ja suhdeverkostoa kuvataan nuolilla valintojen mukaisesti. Nuolien perusteella sosiogrammista voidaan erottaa esimerkiksi pareja (kaksi henkilöä valinnut toisensa), ketju (ei keskinäisiä valintoja), johtaja (kahden tai useamman valitsema), tähti (useampi henkilö valinnut saman) tai syrjäytynyt (kukaan ei ole valinnut). Kuvioista tutkija tekee päätelmänsä aineistonsa mukaisesti niin pitkälle kuin on mahdollista ja tarkoitettu ongelmanasettelun perusteella. (Valli 2018, 88-89.)

4.4 Riihelä ja sadutusmenetelmän kehittäminen

Sadutusmenetelmän kehittämisen aloitti valtiotieteen tohtori ja koulupsykologi Monika Riihelä Suomessa 1980-luvulla. Hän kokeili terapeuttisena välineenä kerrontaa nostattamaan lapsen itsetuntoa ja tuomaan osaamista esiin. Riihelän toimesta käynnistetyn Stakesin Satukeikka-hankkeen (1995) myötä sadutusmenetelmästä tuli laaja-alaisesti sovellettu ja käytetty valtakunnallinen kehittämiskeskushanke, jonka menestykseen vaikutti Kuperkeikkakytyverkosto. Aikanaan Satukeikka-hanketta koordinoivat ja johtivat kehittämisspäällikkö Monika Riihelä sekä tutkija Liisa Karlsson. Kyseisen hankkeen myötä menetelmä sai nimekseen sadutus. (Karlsson 2014, 192.)

Sadutusmenetelmä perustuu kuuteen ulottuvuuteen. Ensimmäinen ulottuvuus on kerronnan vapaus, jossa soljuvasti etenevä vapaa kerronta mahdollistaa kertoa itselleen tärkeistä asioista kertojan omalla tavalla. Toinen ulottuvuus on hiljainen tieto ja sisäinen ääni näkyviksi. Sen mukaan jokaisella ihmisellä on kuulijaa kiinnostavaa tietoa, jota kenelläkään muulla ei ole. Kolmantena ulottuvuutena on lapset (kertojat) tiedon ja kulttuurin tuottajina. Lasten toiminnassa on samankaltaisia eleitä koskien kulttuurin tuottamista kuin aikuisilla, kuten yhteisöllisen tiedon ja kulttuurin luominen. Neljäs sadutuksen ulottuvuus on kokemusten jäsentyminen kerronnassa. Kertoja tuottaa dialogisen kerronnan kautta omaa elämismailmaansa, eli kertoo siitä mitä on nähnyt, kuullut tai kokenut. Viidentenä on vastavuoroisuus ja paneutuva kuunteleminen. Kuudes eli viimeinen ulottuvuus on dialoginen kohtaamisen prosessi voimaannuttaa ja vapauttaa sekä kirjaajan että kertojan. (Karlsson 2014, 189.)

Sadutuksessa kertojalla on päätäntävalta myös siitä, mikä on tarina tai satu. Joskus se on pieni kirja, toisinaan muutaman sanan mittainen, runo, näytelmä tai tositarina. Idea voi syntyä ympäristöstä, aiemmin koetusta tai kuullusta, leikistä tai pelkästä hetken mielijohteesta. Sadutettavana olevan lapsen luomasta sadusta ei tehdä tulkintoja eikä arviointeja koskien kertojaa, hänen ongelmiaan, persoonallisuuttaan tai luovuuttaan. Tärkeintä on kuunnella, mitä kertoja haluaa sanoa. (Karlsson 2014, 32.)

Sadutusprosessin aikana syntyy kerronnallista tietoa ja tietämistä, joka on muodoltaan erilaista kuin muun muassa koulussa useimmiten esillä oleva loogis-rationaalinen tietäminen. (Karlsson 2013a; ks. Bruner 1996). Narratiivinen eli kerronnallinen tietäminen sisältää koettua tietoa, tunteita ja merkityksiä. Sadutusmenetelmän periaatteena on kunnioittaa ja arvostaa sitä, että jokaisella on tietoa, jota ei ole muilla. Jokaisella ihmisellä on tietoa ja näkemyksiä, jotka ovat kuuntelemisen arvoisia. (Karlsson 2014, 72.)

4.5 Tunnetaidot prosessina

Tunteen tunnistaminen on taidoista ensimmäinen, jonka päälle muut tunnetaidot rakentuvat. Tunteen tunnistaminen on ajallisesti se hetki, jolloin tunne on noussut kehossa tunnistettavalle tasolle. Tätä ennen aivot ovat analysoineet tilannetta ja herättäneet tunteen eloon. Silloin kehossa tapahtuu useita fysiologisia reaktioita. Jotta tunteen voi tunnistaa, vaatii se tietoisuutta oman kehon tunneaistimuksista eli tunnekehoyhteyttä, tunnesanojen ymmärtämistä sekä taidon yhdistää tunneaistimuksia ja tunnesanoja. Kyky nimetä tunteita helpottaa niiden ilmaisemista itselle ja muille. Toisinaan tunnetta ei osata nimetä, jolloin se tuntuu epämääräisenä olona kehossa. Pelkästään tämän havainnon tekeminen vie silti eteenpäin. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 36.)

Tunteen sietäminen on tunnetaidoista vaikein, sillä tunteet eivät ole aina helposti siedettäviä. Siksi monet ovat oppineet alitajuisesti kieltämään tunteita tuntumasta. Kyky sietää tunteita tukee tunteen tunnistamista ja siihen suostumista, päättäväisyyttä havainnoida itseään ja olla reagoimatta impulsseihin, sekä myötätunnon harjoittamista itseä kohtaan. Tunteen sietäminen vaatii tahdonvoimaa, jotta pystyy pelkästään havainnoimaan tunteen herättämiä impulsseja reagoimatta niihin. Jokainen sietämisen hetki on jatkossa helpompi, kun on suostunut tuntemaan voimakkaimman tunteen piikin. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 39.)

Wieniläisen psykiatri ja logoterapian kehittäjä Viktor Franklin (1905–1997) mukaan jokaisen ärsykkeen ja siihen reagoimisen välissä on hetki, jolloin ihmisellä on vapaus valita, miten ärsykkeeseen reagoi. Frankl kuvaa, että se on ihmisen suurimpia vapauksia. Sietämällä tunnetta kyseistä hetkeä voi venyttää niin, että yksilöllä on enemmän aikaa tehdä tietoinen valinta tunteen kanssa toimimisen suhteen. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 39.)

Tunteen säätelyn oppiminen vie aikaa. Kun tunnetta on sietänyt hetken, sen voimakkuutta voi alkaa säädellä. Tarkoituksena on saavuttaa tarpeeksi hyvä olotila, jonka jälkeen on mahdollista toteuttaa rakentavampaa toimintaa tunteen kanssa. Keskeisintä on tunnistaa ja sietää tunnetta sekä lisäksi olla päättäväinen tunteen säätelyn suhteen. Tunteen säätelyssä tukena ovat hengitys, mielikuvat ja visualisointi, omat ajatukset sekä toisen ihmisen läsnäolo ja kosketus. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 43.)

Tunteen ilmaiseminen onnistuu helpoiten, kun tunteen on ensin tunnistanut, sietänyt ja jollain tapaa säädellyt. Tunnekuohun laantumisen jälkeen päästään tunteen ilmaisemiseen rakentavasti. Tunnetta kannattaa sanoittaa heti kun on mahdollista, vaikkakin kesken oleva tunnekuohu estää ilmaisemasta itseään

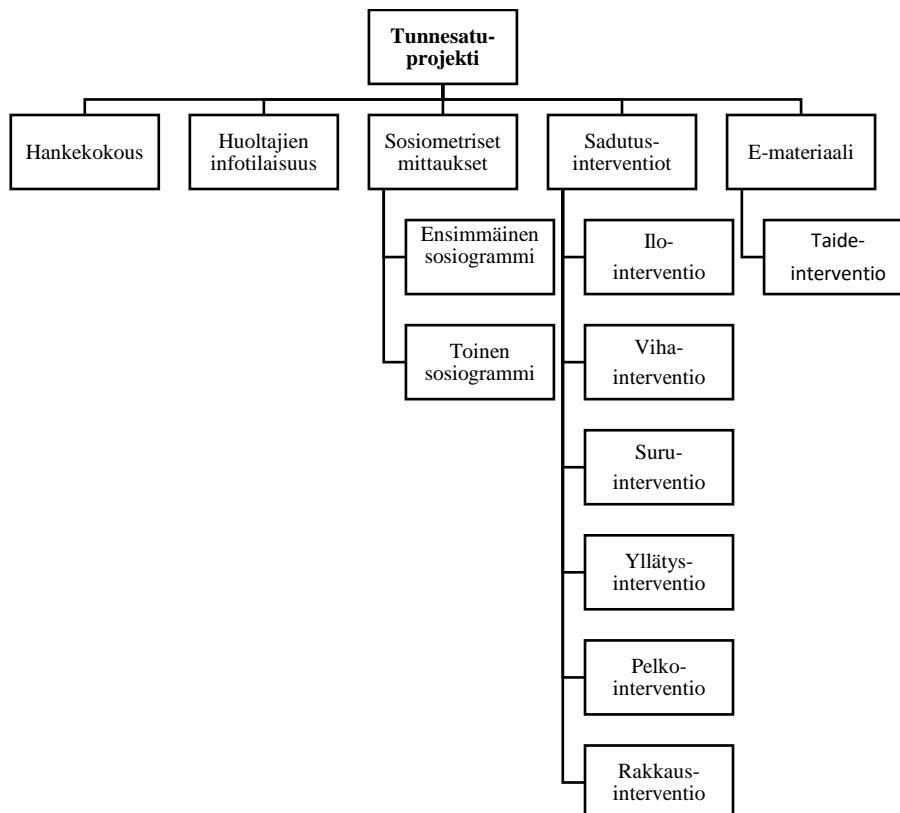
selkeästi. Tunteen ilmaisemisen keinoja ovat tunteen sanoittaminen, kehollisuus (itkeminen, huutaminen), luovuus (maalaaminen, laulaminen) ja liike (tanssiminen, juokseminen). (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 44.)

Tunteen purkaminen ja käsittely on tunteen purkamista kehosta ja sen tutkimista luovin ja kehollisin keinoin. Purkamaton tunne kuormittaa ja vie energiaa. Toisinaan tunteen sietäminen, säätely ja ilmaiseminen voivat toimia niin vahvasti, ettei purkamiselle ja käsittelylle ole tarvetta. Silloin tunne on jo haihtunut läsnäolon ja säätelemisen kautta. Joskus tunteen purkaminen tapahtuu kehollisesti vasta myöhemmin, jos tunnetilanteessa ei ole ollut mahdollisuutta siihen. Tunteen purkamiseen voi auttaa esimerkiksi musiikki, piirtäminen, kirjoittaminen, siivoaminen tai reipas jumppa. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 45)

Voimaantuminen on lopullinen tavoite tunnetaitojen kehittämisen osalta. Voimaantunut ihminen kokee onnistumisen tunnetta ja kykenee toimimaan itsensä puolesta. Karttuneiden taitojen myötä ihminen kokee varmuutta toimia eri tilanteissa omien tunteidensa kanssa. Itsetuntemuksen kautta luottamus elämästä selviytymiseen kasvaa. Voimaantumista tukee ymmärrys itsestä, onnistumisen kokemukset ja kannustava palaute, omien vahvuuksien käyttäminen sekä käytännön kokemusten kautta saatu varmuus. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 46-47.)

5 TUNNESATU-PROJEKTIN SUUNNITTELUN TOTEUTUS

On tärkeää jakaa ja osittaa projekti eri vaiheisiin. Projektin hallittavuus lisääntyy selkeän vaiheistuksen myötä. Projektin ositus tapahtuu projektin suunnittelun alkuvaiheessa. Sen yhteydessä projektin tehtävät jäsennetään niin, että ne tukevat projektin suunnittelua, toteutuksen etenemistä ja kertyneiden kustannusten seuranta. Osittaminen edistää projektin ohjausta sekä johtamista. Projekti jaetaan pienemmiksi kokonaisuuksiksi, joita kutsutaan toisinaan työpaketeiksi. Työpaketit muodostavat perustan myöhemmälle aikataulusuunnittelulle. Työpaketit on jaettava tarpeeksi pieniksi kokonaisuuksiksi, jotta ne kuvaavat konkreettista tekemistä projektissa. (Mäntyneva 2016, 59.)

KUVIO 2. Tunnesatu-projektin osituskaavio (mukaillen Mäntyneva 2016, 61)

5.1 Projektin ideointi ja taustaa

Projektin juuret juontavat vuoden 2018 marraskuuhun, jolloin olin suorittamassa ammatillisten työmenetelmien harjoittelua Toholammin kunnan varhaiskasvatuksessa. Olin ohjaajani mukana eräässä palaverissa, jonka aikana yksikön varhaiskasvatuksen erityisopettaja kertoi tulevasta TULUS-hankkeesta. Hän heitti ilmoille ajatuksen siitä, olisinko innokas lähtemään mukaan opinnäytetyön muodossa kyseiseen hankkeeseen. Idea kuulosti hyvältä, ja lupasin olla yhteyksissä asian tiimoilta. Olin jo saman vuoden keväästä lähtien tuskastellut tulevaa opinnäytetyöprosessia, sillä mielekästä aihetta ei ollut vain tullut vastaan. Tämä teema oli riittävän tuore ja innovatiivinen.

Vuoden vaihteen jälkeen aloitimme opinnoissamme tutkimus- ja kehittämistoiminnankurssin, jonka aikana oli mahdollisuus aloittaa opinnäytetyöprosessiin kuuluvan projektisuunnitelman tekeminen. Kurssin alettua otin yhteyttä TULUS-hankkeessa mukana olevaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaan, jonka kanssa sovimme tapaamisen. Pohdimme, mikä olisi minulle sopivaksi rajattu aihealue hankkeesta opinnäytetyötäni varten. Vähitellen tapaamisten myötä päädyimme aiheeseen lasten omat sadut ryhmäytymisprosessissa. Projektisuunnitelmani hyväksyttiin toukokuussa 2019. Hain tutkimuslupaa Toholammin kunnan sivistystoimen johtajalta, ja sain myöntävän vastauksen kesäkuussa 2019. Luvan saamisen jälkeen aloin työstää projektin keskeistä tietoperustaa sekä suunnittelemaan syksyn aikana toteutettavia sosiometrisiä mittauksia ja sadutus-interventioita.

5.2 Aikataulu ja riskit

Projektini ja työelämän aikataulut sopivat alustavan suunnittelun pohjalta hyvin yhteen. Tarkoituksena oli lähteä liikkeelle hankekokouksista ja huoltajien infotilaisuudesta, jotka sijoittuivat kevään 2019 maaliskuuhuhtikuulle. Kesän aikana työstin Tunnesatu-projektin keskeistä tietoperustaa ja suunnittelin huolella syksyille 2019 sijoittuneet sosiometriset mittaukset ja sadutus-interventiot, jotka toteutin kerran viikossa syys-lokakuun ajan. Tavoitteenani oli saada pidettyä kaikki sadutus-interventiot ennen syyslomaviikkoa, joka olisi muutoin katkaissut niiden säännöllisyyden. Ennen ensimmäistä sadutus-interventiota toteutin Kanervat-ulkoryhmälle sosiometrisen mittauksen elokuun lopulla. Kaikkien sadutus-interventioiden jälkeen suoritin toisen sosiometrisen mittauksen vertailukohteeksi marraskuussa 2019. Sadutus-interventioiden aikana tehdyt lasten omat sadut sekä kuvituksen kokosin e-materiaaliksi, jonka tekemisen jätin joulukuulle 2019. Tarkoitukseni oli päättää koko Tunnesatu-projekti helmikuussa 2020, jotta suunnitelmani valmistua saman vuoden keväällä toteutuisi.

TAULUKKO 2. Tunnesatu-projektin aikataulus

Maaliskuu 2019	Huhtikuu 2019	Elokuu 2019	Syyskuu 2019	Lokakuu 2019	Marraskuu 2019	Joulukuu 2019
Hankekokous	Huoltajien infotilaisuus	Sosiometrisen mittaus	Interventiot 1–4	Interventiot 5–6	Sosiometrisen mittaus	E-materiaali

Tiedostin opintoihini kuuluvan harjoittelun olevan iso haaste sadutus-interventioiden pitämiselle, sillä se sijoittui niiden kanssa samaan ajankohtaan. Päätin kuitenkin sopia työharjoitteluni ohjaajan kanssa jo etukäteen sadutus-interventioihin kulutettujen tuntien korvaamisesta. Tunnesatu-projektin mielekkyyden säilyttämiseksi täytyi toiminnallisten osuuksien toteuttaminen aloittaa jo syyskuussa, jolloin uusi kausi varhaiskasvatuksessa oli kesän jälkeen päässyt alkuun. Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessin etenemisen tutkiminen edellytti minua olemaan mukana ryhmässä alusta asti.

Mielestäni yksi suurimmista riskeistä oli mahdollisuus sille, etteivät huoltajat olisi ilmoittaneet tarvittavaa määrää lapsia Kanervat-ulkoryhmään, jolloin sen toimintaa ei olisi voitu aloittaa. Vaihtoehtoisena toimintamuotona olisi kuitenkin ollut Sateenkaaren päiväkodissa jo toiminnassa olevien ryhmien kytkeminen ulkopäiväkodin kaltaiseen ”vierailevaan” toimintaan. Tässä tapauksessa jokin ryhmistä olisi valikoitunut mukaan Tunnesatu-projektiin ryhmäksi, jolle olisin pitänyt interventioni. Hankkeen perimmäisen idean (ulkoryhmän perustaminen) epäonnistuminen ei olisi ollut esteenä Tunnesatu-projektini etenemiselle, sillä syksyisin ryhmät varhaiskasvatuksessa kokevat muutoksia. Kaikesta huolimatta olisin päässyt toteuttamaan interventioni jonkun lapsiryhmän parissa.

5.3 Hankekokous

Hankekokous pidettiin 27.3.2019. Se alkoi uuden pihasuunnitelman tarkastelulla, sillä kesän aikana Sateenkaaren päiväkodin piha-aluetta muokataan myös kokonaisvaltaisesti TULUS-hankkeen myötä. Kanervat-ulkoryhmä saa oman, muun pihan yhteyteen rakennettavan alueen. Alueelle rakennetaan puinen kota, jonka lähistölle hankitaan muun muassa kompostoiva käymälä, riippumattoja lasten lepoetkiä varten, kasvimaata sekä siirrettävä tiipii-teltoa, jota voi hyödyntää metsäretkillä. Lisäksi sinne istutetaan erilaisia marjapensaita ja puita suojaamaan aluetta.

Suurin osa kokouksesta kului suunnittelemalla seuraavan viikon huoltajien infotilaisuutta ja sen runkoa. Pohdimme sopivimpia mainoskanavia, joiden kautta saataisiin tieto pidettävästä infotilaisuudesta lapsiperheille. Päätimme mainostaa tilaisuutta päiväkodin oviin kiinnitettyjen ilmoitusten lisäksi Toholampi lapsiperheet-Facebook-ryhmässä ja kauppojen ilmoitustauluilla. Infotilaisuuteen pyydettiin myös Lestijoki-lehden toimittaja tekemään juttua TULUS-hankkeesta, jotta sille saataisiin lisää näkyvyyttä.

Sovimme, että varhaiskasvatuksen johtaja aloittaa tilaisuuden kertomalla yleisesti hankkeesta ja ulkoryhmään hakemisesta sekä sitoutumisesta ryhmään ja sen toimintaan. Huoltajille tulee myös painottaa varusteiden merkitystä ulkoilussa. Näiden asioiden jälkeen varhaiskasvatuksen erityisopettaja kertoo huoltajille lyhyesti tunnetaidoista ja niiden roolista hankkeessa. Tunnetaitojen jälkeen tulevan ulkoryhmän varhaiskasvatuksen opettaja kertoo hankkeessa painotettavasta kestävästä kehityksestä ja omista aiemmista kokemuksistaan ulkopäiväkodissa työskentelystä. Hänen jälkeensä on minun vuoroni kertoa omasta osuudestani PowerPoint-esityksen muodossa, eli esittelen huoltajille Tunnesatu-projektini ja sen tavoitteet sekä kerron sadutus-interventioista, joita toteutan lapsiryhmässä tulevana syksynä.

Hankekokouksen päätteeksi keskustelimme vielä, että haluamme infotilaisuudesta rennon ja keskustelupainotteisen, jotta huoltajatkin uskaltavat ottaa osaa keskusteluun ja kysellä heitä askarruttavia kysymyksiä. Lisäksi pohdimme käytännöntason asioita, kuten esimerkiksi millaiset TULUS-hanketta mainostavat heijastinliivit Kanervat-ryhmälle tilataan. Opinnäytetyöohjaajani ehdotti myös, että minun opinnäytetyölleni olisi hienoa saada jatkaja, joka esimerkiksi tarkastelisi Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessia loppuun saakka.

5.4 Huoltajien infotilaisuus

Infotilaisuus pidettiin 3.4.2019. Odotimme jännittyneinä, olivatko mainokset tilaisuudesta ja sen ajankohdasta saavuttaneet kohderyhmämme. Paikalle saapui yhteensä seitsemän huoltajaa sekä Lestijoki-lehden toimittaja. Varhaiskasvatuksen johtaja aloitti tilaisuuden kertomalla Tunnetaitoja ja luonnontuoksuja-hankkeesta pääpiirteittäin, ja lisäksi hän ohjeisti huoltajia siitä, että ryhmään tulisi hakea huhtikuun loppuun mennessä. Näin saataisiin vielä hyvää varaa ajallisesti tehdä tarvittavia muutoksia suunnitelmiin, jos esimerkiksi lapsiluku ei täytyisikään tai ryhmään olisi paljon odotettua enemmän hakijoita.

Varhaiskasvatuksen johtaja muistutti huoltajia lisäksi siitä, että ryhmään ilmoittautuminen vaatii tietynlaista sitoutumista, kuten hyvien ulkovaatteiden hankkiminen lapselle on erittäin tärkeää lapsen viihtyvyyden kannalta. Ilman lämpimiä ja säänkestäviä ulkovarusteita ei ”säällä kuin säällä” ulkona oleminen ole mielekästä kenenkään kannalta. Lisäksi ulkoryhmän toimintaan tulee asennoitua ja sitoutua samalla tavoin kuin tavallisen päiväkotiryhmän toimintaan. Yhteisen päätöksen myötä oli sovittu, että perjantai on ulkoryhmälle tavallinen sisälläolopäivä, jolloin lapset pääsevät olemaan kontaktissa omaan tukiryhmäänsä ja leikkimään sisätiloissa.

Varhaiskasvatuksen johtajan osuuden jälkeen varhaiskasvatuksen erityisopettaja kertoi tiivistetysti tunteidoista ja niiden merkityksestä lapsen ja koko lapsiryhmän hyvinvoinnille. Hän kertoi, että tunteidot painottuvat luonnossa liikkumisen lisäksi TULUS-hankkeessa ja että tunteidotojen harjoittamisen kautta tavoitteena on edistää lasten välisiä ystävyyssuhteita samalla kiusaamista ehkäisten. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan jälkeen ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja kertoi kestävän kehityksen merkityksestä hankkeessa ja omia kokemuksiaan ulkopainotteisesta päiväkodista. Hän kertoi, miten lasten mielikuvitus pääsee metsäympäristössä valloilleen ja lasten ruokahalu kasvaa ulkoilun lisääntymisen myötä.

Viimeisenä oli minun vuoroni kertoa omasta osuudestani TULUS-hankkeessa ja mitä tulen käytännössä tekemään. Kerroin sosionomiopintojeni olevan siinä vaiheessa, että opinnäytetyön tekeminen on ajankohtaista. Esittelin Tunnesatu-projektini ja kerroin tavoitteina olevan lapsiryhmän ryhmäytymisprosessin edistäminen ja lasten tunteidotojen kehittäminen sadutuksen keinoin. Kerroin toteuttavani lapsiryhmässä kuusi sadutus-interventiota, joiden aikana pohdimme lasten kanssa jotain tiettyä tunnetta, jonka ympärille lapset pääsevät luomaan oman sadun. Kerroin aikovani koota myöhemmin lasten saduista e-materiaalin, johon lapset pääsevät tekemään myös kuvitusta.

Huoltajille suotiin mahdollisuus esittää kysymyksiä, jos jokin asia askarrutti heitä. Heissä heräsi kysymyksiä muun muassa ulkopäiväkotiryhmän lapsien oppimisesta ja taidoista. Tiimi painotti heille, etteivät ulkoryhmän lapset jää taidollisesti muiden ryhmien lapsista jälkeen, sillä ulkoryhmänkin toiminta on pedagogista ja perustuu varhaiskasvatussuunnitelmaan. Ympäristö on vain eri, jossa toimintaa toteutetaan. Huoltajat myös pohtivat paljon, miten käy, jos ryhmän vetäjänä toimiva varhaiskasvatuksen opettaja sairastuisi. Heille luvattiin sijaisresurssien olevan sen mukaiset, että ulkopäiväkotiryhmä ei tulisi jäämään ilman vetäjää. Varhaiskasvatuksen opettajan lisäksi ryhmässä toimii lastenhoitaja. Ajatuksia vaihdettiin myös vessäkäynneistä ja ruokailuista. Joku huoltaja pohti myös, että miten sitten toimitaan,

jos lapsi ei viihdykään ulkoryhmässä vaan haluaa takaisin sisäympäristöön. Hanketiimi muistutti, että hanke toteutetaan ennen kaikkea lasten ehdoilla.

6 TUNNESATU-PROJEKTIN TOIMINNALLISTEN OSUUKSIEN SUUNNITTELU

Käynnistämisen jälkeen projektille laaditaan tavoitteet. Projektin suunnittelun laatu heijastuu pitkälti projektin menestykseen. Projektin suunnitelmallisuus ja suunnitelmiin perustuva projektin ohjaus mahdollistavat projektin tavoitteiden toteutumisen. Mitä selkeämmin projektin tavoitteet saadaan avattua, sitä paremmin projektisuunnittelu toteutuu. Suunnittelun yhteydessä on tarkoitus kuvata, miten projektille asetettuihin tavoitteisiin päästään ja kuinka projektin tehtävät ja niihin liittyvät resurssit tunnustetaan. (Mäntyneva 2016, 41-42.)

6.1 Sosiometrinen mittaus suunnittelu

Tarkoitukseni oli seurata Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessia sosiometrian menetelmiä hyödyntäen. Haastattelin ryhmän lapsia heidän ryhmän sisäisistä vuorovaikutussuhteistaan ja muodostin vastauksista sosiogrammin. Sen jälkeen aloitin ryhmäytymistä edistävien sadutustuokioiden toteuttamisen. Kun olin pitänyt kaikki kuusi interventiota, tein vertailukohteeksi Kanervat-ulkoryhmästä uuden sosiometrisen mittauksen. Näin pystyin havainnoimaan, miten lapsiryhmän ryhmäytymisprosessi oli edennyt sadutus-interventioiden myötä. Pohjamateriaaliksi valitsin Opetushallituksen julkaiseman mallin sosiogrammista, joka on tehty uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Opetushallitus on luonut sosiogrammin ammattilaisille lasten vertaissuhteiden havainnoimista varten. Malli sisältää kaksi lapsille esitettävää esimerkkikysymystä, jotka ovat lasten ikä- ja kehitystason mukaisia: Ketkä ovat tärkeimmät kaverisi? Keiden kanssa haluaisit leikkiä?

Muotoilin Opetushallituksen julkaiseman sosiogrammin kysymykset juuri Kanervat-ulkoryhmään sopiviksi: Ketkä ovat tärkeimmät kaverisi Kanervat-ryhmässä? Keiden kanssa haluaisit leikkiä Kanervat-ryhmässä? Tarkoitukseni oli haastatella jokaista lasta vuorotellen heidän kaverisuhteistaan. Samalla kokosin taulukkoon heidän vastauksensa omiin sarakkeisiin. Taulukon pohjalta kokosin sosiogrammin, johon merkitsin lapset ja eri väristen nuolten avulla vertaissuhteiden tiedot niiden laadun perusteella. Sosiogrammin piirtämisen jälkeen aloin tarkastelemaan vertaissuhteita. Kiinnitin huomiota muun muassa seuraaviin seikkoihin: Löytyykö jokaiselle lapselle vastavuoroisia kaverimainintoja? Kenen kaveritaidot vaikuttavat vahvoilta? Herääkö joidenkin lasten osalta huoli? Mitä kerätyt tiedot kertovat ryhmän lasten kaveritaidoista?

Haastateltavien vastauksista kootaan matriisi, josta ilmenevät haastateltavien pisteetykset ja niiden kohteet. Jokaisen tutkittavat pisteet lasketaan yhteen, jolloin saadaan informaatiota esimerkiksi ryhmän suosituimmista henkilöistä. Matriisin pohjalta piirretään sosiogrammi, jossa on graafisesti kuvattu sosiaalinen rakenne ryhmässä. Ihmisten valintojen myötä sosiometrinen rakenne tulee näkyvään muotoon. Yleensä tutkittaessa ihmisiä heille on hyvä kertoa tulokset, mutta sosiometrinen testi tuloksineen voi olla haitallista kertoa suoraan. (Tast, 2019.)

6.2 Sadutus-interventioiden suunnittelu

Toiminnallisissa menetelmissä hyödynnetään nelivaiheista rakennetta, johon kuuluvat virittäytyminen (warming up), toiminta (action), tunneilmaisuus eli jakaminen (sharing) sekä loppukeskustelu (processing). Virittäytymisen avulla lisätään turvallisuutta ja ryhmäläisten aktiivisuutta ryhmässä. Jokaisen tapaamiskerran alussa kerrataan samat asiat, joita on aiemmin käsitelty ryhmän aloittamisen yhteydessä, kuitenkin pienimuotoisemmin. Tutun ryhmän kokoontumisten aikana muistellaan edelliseen tapaamiseen liittyvät asiat. Jotta toiminnan toteuttaminen olisi mahdollista, tulee ryhmäläisiä auttaa virittäytymään sopivaan tilaan ja heidät tulee saattaa keskinäiseen vuorovaikutukseen. Tämä mahdollistaa toimintavaiheen aloittamisen. (Kopakkala 2011, 184.)

Tarkoitukseni oli lähteä toteuttamaan sadutus-interventioita Kanervat-ulkoryhmän lapsille. Pidin yhteensä kuusi tunnetaitopainotteista sadutustuokiota, joista jokainen sisälsi oman teemansa, eli yhden perustunteen. Nämä kuusi perustunnetta ovat ilo, viha, suru, yllätys, pelko ja rakkaus (Marjamäki, Kosonen, Törrönen & Hannukkala 2015). Hyödynsin sadutus-tuokioissani Suomen mielenterveys ry:n julkaisemaa Tunteiden maailmanpyörää, jonka kautta yhdessä lasten kanssa virittäydyimme jokaisen tuokion omaan teemaan, sillä koin tärkeäksi konkretisoida lapsille tunteet, joista puhuimme. Toimintatuokiot aloitettiin pohtimalla lasten kanssa tunnetta Tunteiden maailmanpyörän avulla. Lasten kanssa pohdimme esimerkiksi seuraavia asioita: Minkälainen tunne keltaisessa vaunussa olevilla on? Milloin sinä olet iloinen? Mikä saa sinut nauramaan?

Virittäytymisen jälkeen on vuorossa toimintaosuus, jonka aikana toivotaan tapahtuvan jotakin uutta. Toiminnassa ei haluta toistaa aiemmin tapahtunutta, vaan siitä tehdään uudenlainen versio. Toimintavaihetta seuraa tunneilmaisun vuoro, sillä kaikkeen toimintaan liittyy jonkinlaisia tunteita. Silloin ryhmäläisillä on mahdollisuus kertoa, millaista oli tehdä kyseistä asiaa. He voivat vielä kertoa omia aiempia kokemuksiaan toimintaosuuden teemoista. Lopuksi käydään loppukeskustelu, jonka aikana käsitellään

toimintaosuudessa nähtyä, tehtyä ja koettua älyllisesti. Silloin voidaan yhdessä pohtia uusia ratkaisutapoja käsiteltyyn tilanteeseen. Tämän pohdinnan myötä voi tapahtua virittäytyminen seuraavaan toimintaan. (Kopakkala 2011, 184-185.)

KUVA 4. Tunteiden maailmanpyörä (Suomen mielenterveys ry)

Virittäytymisen jälkeen siirryimme toimintavaiheeseen, jossa lapset saivat alkaa kehittää mieleistensä satua, esimerkiksi ilosta. He saivat itse päättää sadun päähenkilöistä ja sisällöstä. Satujen tarkoituksena oli edistää Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessia. Tärkeintä ei ollut sadun hienous tai sen pituus, vaan yhdessä tekemisen ilo. Yhdessä eri tunteita pohtimalla lapset saivat sadutuksen keinoin harjoitella tunnetaitoja turvallisessa ympäristössä tutustuen samalla toistensa ajatuksiin, toiveisiin ja mieltymyksiin. Kirjasin sadut ylös itselleni perinteistä kynää ja paperista kaavaketta (LIITE 1) käyttäen. Kaavake

pohjautui Liisa Karlssonin teoksessa Sadutus – Avain osallisuuden toimintakulttuuriin olevaan liitteeseen (Karlsson 2014).

Tavoitteena oli, että lapset saisivat kertoa satuja ryhmässä kertomisen lisäksi myös yksin, jolloin mahdollisesti ryhmätilanteissa ujostelevat lapset rohkaistuisivat kertomaan satuja kanssani kahden kesken. Kaikilla ryhmän lapsilla on oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi. Jokaisen sadutus-intervention päätteeksi oli jakamisen ja loppukeskustelun vuoro. Pyysin ryhmän lapsia kertomaan omia ajatuksiaan, jotta voisin kehittää toimintaani jatkossa. Palautteen ja kehittämissideoiden saaminen ryhmältä tuki omaa kehitystäni lapsiryhmän ohjaajana ja mahdollisti Tunnesatu-projektini jatkuvan kehittämisen prosessin alusta loppuun.

Ryhmäsadutustilanteet ja yksin kertominen eroavat toisistaan. Tämän vuoksi monet hyödyntävät molempia sadutusmuotoja. Ryhmässä kerrottu satu luo yhteisöllisyyden tunteen ja antaa mahdollisuuden pohtia yhdessä. Kahdenkeskeinen oleminen luo intiimiä läheisyyttä ja jakamisen tunteen henkilöiden välille. Ryhmässä huomaa, että on monia näkökulmia, joista asioita voidaan perustella. Yhteisen tarinan syntyminen vaatii kaikkia tyydyttävät juonen käänteet. Yhteissadusta näkee ryhmän toimintatavan, työnjaon sekä kiinteyden asteen. Kertomus luo samalla yhteenkuuluvuutta, ja jokainen löytää oman paikkansa. Säännöllinen sadutus tuo myös uusia ulottuvuuksia toiminnan suunnitteluun erityisesti, jos lapset ovat pysyvässä pienryhmässä myös toimintatuokioiden aikana. (Karlsson 2014, 34.)

6.3 E-materiaalin suunnittelu

Tarkoitukseni oli muuttaa lasten omat sadut käsinkirjoitetusta tekstistä sähköiseen muotoon PDF-tiedostoksi. E-materiaalista ja sen ulkoasusta saatiin lasten näköinen lisätessäni siihen heidän tekemänsä kuvitusta. Aikomukseni oli pyytää lapsiryhmästä vastaavaa varhaiskasvatuksen opettajaa tekemään osana heidän omaa arkea lasten kanssa luontoaiheista kuvitusta e-materiaaliin, esimerkiksi ottamalla kuvia lasten kanssa luonnossa ja tekemällä luonnon antimista erilaisia taideteoksia satuihin liittyen.

Lapset ovat onnellisia saduistaan, ja heistä on melkein aina innostavaa kuulla muiden ja oma satu luettuna isommassa porukassa. Satujen julkaisu on hyvä tapa osoittaa, kuinka tärkeää lapsen kerronta on. Niiden julkaiseminen kohottaa lapsen omaa itsetuntoa sekä lisää uskoa omaan kykyihinkin. Satujen julkaisemiseen voidaan käyttää monenlaisia tapoja. On kuitenkin muistettava, että kertojalla on aina tekijänoikeus. Toisinaan satu on kerrottu ainoastaan vain kirjaajalle. Julkaisemisen saa tehdä ainoastaan

kertojan luvalla, ja mikäli tarinat julkaistaan myös ulkopuolisille henkilöille, täytyy alaikäisen huoltajalta pyytää julkaisulupa kertojan luvan lisäksi. (Karlsson 2014, 37-38.)

7 TUNNESATU-PROJEKTIN TOIMINNALLISTEN OSUUKSIEN TOTEUTUS

Projektin toteuttamisen vaiheessa keskitytään toteuttamaan projekti, joka on kuvattu projektisuunnitelmassa. Jos projektin aikana käy ilmi, että suunnitelma vaatii muutoksia, tehdään tarvittavat toimenpiteet tässä vaiheessa. Seurannan ja valvonnan yhteydessä seurataan projektin etenemistä sekä resurssien hyödyntämistä. Tärkeää on tunnistaa projektin etenemistä ja valmistumista haittaavat ongelmat. Näin nopea reagoiminen ja korjaavien toimenpiteiden aloittaminen on mahdollista. (Mäntyneva 2016, 17.)

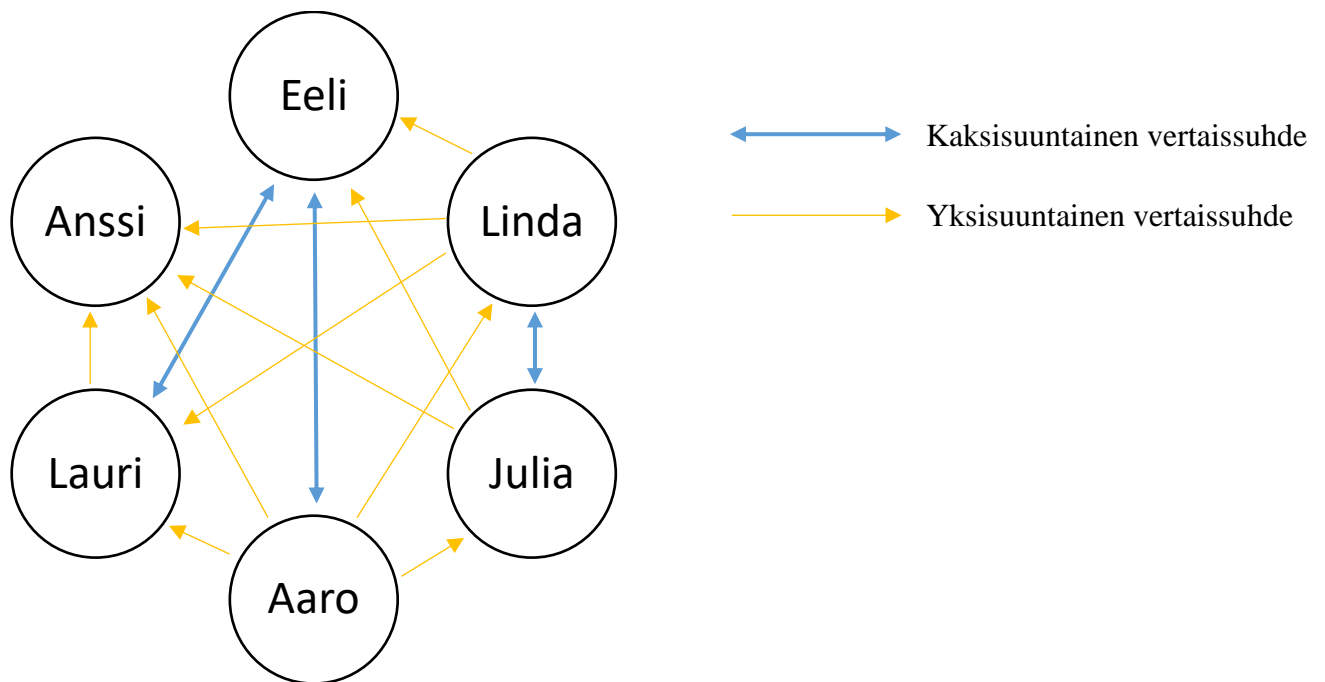
7.1 Ensimmäinen sosiometrinen mittaus

Toteutin ensimmäisen sosiometrisen mittauksen 22.8.2019. Toimitin ensin ryhmän henkilökunnalle tunnesatu-projektiani koskevat lupalaput, jotka he lupautuivat jakamaan lasten huoltajille puolestani (LIITE 2). Kanervat-ulkoryhmän lapsista oli sovittuna haastattelupäivänä paikalla viisi. Ryhmällä oli vuorossa vapaata leikkiä, joten pyysin heitä vuorotellen haastateltaviksi leikin lomasta. Kysyin jokaiselta lapselta kaksi seuraavaa kysymystä: 1. Ketkä ovat tärkeimmät kaverisi Kanervat-ryhmässä? 2. Keiden kanssa haluaisit leikkiä Kanervat-ryhmässä? Kaikki lapset ymmärsivät kysymyksenasettelut, ja haastattelutilanteet sujuivat luontevasti. Taulukoin lasten vastaukset kynää ja paperia käyttäen. Haastattelun jälkeen jäin vielä hetkeksi tarkkailemaan ryhmän vapaata leikkiä, jotta saisin sosiometrisen aineiston tueksi näkyviä havaintoja lasten keskinäisestä vuorovaikutuksesta.

TAULUKKO 3. Kanervat-ulkoryhmän ensimmäinen sosiometrinen mittaus

VASTAAJA	KYSYMYS 1.	KYSYMYS 2.
Eeli	Aaro	Lauri
Lauri	Anssi, Eeli	-
Aaro	Eeli	Kaikkien kanssa
Julia	Linda, Anssi, Eeli	Linda, Anssi, Eeli
Linda	Anssi, Julia, minä, Eeli, Lauri	Eeli

Nimet taulukossa ja sosiogrammissa ovat muutettu lasten yksityisyyden suojaamiseksi. Mustat nimetyt ympyrät symboloivat Kanervat-ulkoryhmän jäseniä. Siniset nuolet kuvastavat haastattelun perusteella syntyneitä keskinäisiä eli kaksisuuntaisia vertaissuhteita, jolloin molemmat lapset ovat maininneet toisensa. Keltaiset nuolet kuvastavat yksisuuntaisia vertaissuhteita, eli maininta on ollut yksipuolinen lasten välillä. Kaksisuuntaisten vertaissuhteiden nuolet ovat paksumpia, joka kertoo vuorovaikutussuhteen olevan vahvempi verrattuna yksisuuntaiseen vertaissuhteeseen. Sosiogrammissa ei ole eritelty haastattelun sisältämien kysymyksen vastauksia, vaan se on yhteinen kuvaus vastausten pohjalta.

KUVIO 3. Sosiogrammi Kanervat-ulkoryhmän vertaissuhteista

Vertaissuhteita tarkastelemalla on havaittavissa, että jokainen lapsista on vastavuoroisessa suhteessa jonkun toisen lapsen kanssa. Jokaisen lapsen nimi on siis mainittu haastattelutilanteessa, mikä on lasten vuorovaikutustaitojen ja itsetunnon kehityksen kannalta äärimmäisen tärkeää. Vastavuoroiset suhteet ovat muodostuneet Eelin ja Laurin, Eelin ja Aaron, sekä Lindan ja Julian välille. Eeli on keskinäisessä vuorovaikutussuhteessa kahden muun lapsen kanssa (Lauri ja Aaro), ja lisäksi hänet on yksipuolisesti maininnut Linda ja Julia. Eeli mainitsi tärkeimmäksi kaverikseen ryhmästä Aaron. Lisäksi hän haluaisi leikkiä Laurin kanssa. Sosiogrammin pohjalta Eeli osoittautuu ryhmän suosituimmaksi leikkitoveriksi, jonka kaveritaidot vaikuttavat vahvoilta.

Linda on maininnut haastattelussa tärkeimmiksi kavereikseen Julian, Eelin ja Laurin. Lisäksi hän mainitsi itsensä ja poissaolleen Anssin. Linda haluaisi leikkiä Eelin kanssa enemmän, ja Julian kanssa heillä on vahva keskinäinen vuorovaikutussuhde. Vapaan leikin aikana saatujen havaintojeni perusteella Lindan ja Julian kaverisuhde on hyvin tiivis ja heillä on paljon samoja mielenkiinnon kohteita leikeissä, kuten kotileikki ja eläinleikit. Julia on maininnut tärkeimmiksi kavereikseen Lindan, Eelin ja Anssin. Hän vastasi samat lapset kysyttäessä, kenen kanssa hän haluaisi leikkiä Kanervat-ryhmässä. Aaro mainitsi Eelin tärkeimmäksi kaverikseen, jonka kanssa heillä on sosiogrammin mukaan kaksisuuntainen vertaissuhde. Hän haluaisi leikkiä enemmän kaikkien ryhmän jäsenten kanssa. Lauri mainitsi tärkeimmiksi ystävikseen Eelin ja Anssin. Kysyttäessä muita lapsia, joiden kanssa hän haluaisi leikkiä, ei Lauri nimennyt ketään. Eelin kanssa hänelle on muodostunut molemmin puolinen vertaissuhde.

Ensimmäinen Kanervat-ulkoryhmälle tehty sosiometrinen mittaus osoittaa, että lasten välisistä vertaissuhteista ei noussut huolenaiheita. Jokainen lapsi on löytänyt ainakin yhden kaverin, jonka kanssa on syntynyt kaksisuuntainen vertaissuhde. Näin ollen yksikään lapsi ei ole syrjäytymisvaarassa. Tähän ajattelen pienen ryhmäkoon vaikuttavan, sillä pienessä ryhmässä varhaiskasvatuksen henkilöstön on helpompi tarttua mahdolliseen syrjäytymiseen tai kiusaamistilanteisiin. Lasten on myös helpompi tutustua toisiinsa toimiessaan pienessä ja tiiviissä ryhmässä. Jatkossa lasten välisiin vuorovaikutussuhteisiin ja ryhmän dynamiikkaan vaikuttavat mahdollisten uusien lasten liittyminen ryhmään, sillä ryhmän sisäinen vuorovaikutus ja vertaissuhteet kokevat aina muutoksia uusien jäsenten liittymisen myötä.

7.2 Ilo-interventio

Toteutin ilo-interventioni (LIITE 3) Kanervat-ulkoryhmässä 12.9.2019. Ryhmän lapsista oli paikalla viisi. Pohjustin ryhmäläisille, että toimintatuokioideni tarkoituksena on pohtia yhdessä eri tunteita ja että lapset pääsevät tekemään omia satuja tunteista. Aloitin tuokion esittelemällä Tunteiden maailmanpyörän, jonka vaunuissa on erilaisia elämään kuuluvia tunteita. Kerroin, että tulemme tutustumaan jokaisella kerralla yhteen tunteeseen. Pyysin lapsia kertomaan, millaisia tunteita he löytävät kuvasta. Tunteiden tunnistaminen kuvan hahmojen kasvoilta oli ryhmälle suhteellisen helppoa, joskin tunteista yllätys ja pelko osoittautuivat haastavimmiksi tunnistaa. Valitsin ensimmäiseen interventioon tunteeksi ilon, jonka pohtiminen antaa mahdollisimman positiivisen ja mukavan alun Kanervat-ulkoryhmän kanssa tehtävälle yhteistyölle.

Kehotin lapsia kertomaan, mitä iloisuus heidän mielestään tarkoittaa. Vastaukseksi sain muun muassa, että ”iloisuus on sitä, että on mukavaa” ja ”iloisuutta on se, kun on kavereiden kanssa”. Seuraavaksi pyysin lapsia tekemään kasvoilleen iloisen ilmeen, ja kaikkien kasvoille nousi leveä hymy. Muutamaa alkoi myös naurattamaan. Jokainen sai vuorollaan vastata kysymykseen, mikä sinut tekee iloiseksi. Ensimmäisen lapsen vastatessa ”pelaaminen ja karkit”, kertoivat muutkin tulevansa iloiseksi pelaamisesta tai karkeista. Yksi lapsi vastasi karkkien lisäksi tulevansa iloiseksi kavereista. Vastauksien yksipuolisuus kertoo sen, että lapset samaistuvat helposti toisten vastauksiin, jolloin saa helpoiten annettua vastauksen aikuisen esittämään kysymykseen. Seuraavalla kerralla aion kiinnittää tarkemmin huomiota siihen, että saisin lapsilta enemmän yksilöllisiä ja monipuolisia ajatuksia esiin.

KUVA 5. Sadutusta Kanervat-ulkoryhmässä

Iloon tutustumisen jälkeen kerroin, että on lasten vuoro keksiä Kanervat-ulkoryhmän oma iloisuus-satu. Ryhmän henkilöstö kertoi, että he ovat saduttaneet jokaista lasta kerran aikaisemmin, eli toiminto on heille tuttu. Sanoin lapsille sadutusmenetelmään kuuluvalla tavalla: ”kertokaa minulle satu, sellainen kuin itse haluatte. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrotte. Lopuksi luen tarinanne, ja voitte muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluatte”. Helpotin alkua kehottamalla heitä yhdessä keksimään ensin sadussa seikkailevat henkilöt tai vaikkapa metsäneläimet. Lapset päättivät sadun hahmojen olevan karhu, susi ja sammakko. Ohjeistin heitä vuorotellen jatkamaan tarinaa, mikä osoittautui kuitenkin haastavaksi: toiset lapset olivat niin innoissaan tarinan kertomisessa, ettei vuorotellen kertominen toteutunut täysin. Pidin kuitenkin huolen, että jokainen lapsi sai mahdollisuuden kertoa omaa jatkoa tarinalle.

Aluksi ryhmän lapsista muutama pysytteli tarkkailijan roolissa, eivätkä he halunneet jatkaa tarinaa omalla vuorollaan. Sadun edetessä hekin kuitenkin rohkaistuivat kertomaan ja olivat silminnähden iloisia saadessaan kehuja keksimistään lauseista. Käsitykseni vahvistui entisestään siitä, että on todella tärkeää kannustaa ryhmän jokaista lasta kertomaan omia ajatuksiaan. Onnistumisen tunteiden saaminen on jokaisen lapsen itsetunnon kehityksen kannalta välttämätöntä. Kun satu oli saatu valmiiksi, oli lyhyen loppukeskustelun vuoro. Kysyin lapsilta, miltä tuntui tehdä oma satu. Sain vastaukseksi pelkästään positiivisia kommentteja: Sadun tekeminen oli ollut kivaa ja mukavaa. Heitä kiinnosti jo kovasti, mikä tunne on vuorossa seuraavalla kerralla.

7.3 Viha-interventio

Toteutin viha-interventioni (LIITE 4) Kanervat-ulkoryhmässä 19.9.2019. Ryhmän lapsista oli paikalla viisi, joista kaksi eivät olleet ensimmäisellä kerralla mukana. Aloitin tuokion esittelemällä Tunteiden maailmapyörän uusille lapsille, ja muistelimme edelliskerran aiheita. Tämän kerran aiheena oli violetissa vaunussa oleva viha. Kehotin lapsia kertomaan, mitä viha heidän mielestään tarkoittaa. He kertoivat, että viha on sitä kun ”hermostuttaa” ja ”kun ei saa leikkiä niin alkaa suututtaa”. Kysyin jokaiselta vuorotellen, milloin he ovat olleet vihaisia. Vastaukseksi sain ”silloin kun haluan nukkua”, ”ko ei saa pelata ja syyä karkkia” sekä ”silloin ku ei saa kahtoa ohjelmaa”. Pyysin heitä tekemään kasvoilleen vihaisen ilmeen, ja sain osakseni hyvin tuimia katseita. Sen jälkeen kaikkia alkoi naurattamaan.

Jokainen lapsi sai vuorollaan kertoa, mitä hän tekee silloin, kun suututtaa. Mikä helpottaa, kun on vihainen. Vastaukseksi sain yksimielisiä vastauksia: viha helpottaa, kun ”saa tehdä mitä haluaa”, eli ”katsoa ohjelmaa” tai ”pelata ja syödä karkkia”. Kerroin lapsille, että kiukkua voi myös helpottaa esimerkiksi

hyppimällä ja pomppimalla tai muulla tavoin liikkumalla. Lisäksi muistutin, että silloin kun jokin asia kiukuttaa vaikkapa kotona, kannattaa siitä kertoa vanhemmille. Asiasta puhuminen tekee jo olon paremmaksi. Lapset olivat samaa mieltä kanssani. Myös aiempiin kysymyksiin vastaamatta jättäneet, tarkkailijan roolissa olleet lapset myötäilivät, että on hyvä kertoa aikuiselle, jos on vihainen. Vihan poittamisen jälkeen oli vuoro siirtyä kehittelemään tunnesatua.

Kerroin lapsille, että seuraavaksi on vuoro keksiä Kanervat-ryhmän oma satu vihan tunteesta. Sain lapsille sadutusmenetelmään kuuluvalla tavalla: ”Kertokaa minulle satu, sellainen kuin itse haluatte. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrotte. Lopuksi luen tarinanne, ja voitte muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluatte”. Selvensin vielä uusille lapsille, että jokainen lapsi saa vuorollaan jatkaa tarinaa. Kehotin heitä keksimään, ketä sadussa tällä kertaa seikkailee. Hahmoiksi valikoitui kissa, kettu ja siili. Vihan tunne sai lapsissa aikaan hurjiakin ajatuksia, joita jouduin lopulta toppuuttelemaan. Kuitenkin sadutuksen tarkoituksena on, että lapset saavat turvallisesti käsitellä hurjiakin asioita. Siksi en halunnut kieltää niitä täysin. Kun satu oli valmis, kysyin lapsilta, miltä tuntui tehdä oma satu. Vastaukseksi sain ”mukavalta” mutta eräs lapsi oli sitä mieltä, että se oli ”inhottavaa”. Luulen, että hän koki toisten lasten hurjat ajatukset vihasta ikävinä.

7.4 Suru-interventio

Toteutin suru-interventioni (LIITE 5) Kanervat-ulkoryhmässä 26.9.2019. Ryhmän lapsista oli paikalla neljä, joista jokainen oli ollut aikaisemmin mukana toimintatuokioissani. Annoin lasten kertoa ensin mielessään olevia asioita, sillä heillä oli tarve päästä jakamaan päivän tapahtumia. Kun olimme vaihtaneet ajatuksia puolin ja toisin, muistelimme sen jälkeen edelliskerran viha-teemaa. Kerroin lapsille tämän päivän aiheena olevan suru. Kysyin, mitä suru heidän mielestään tarkoittaa. Vastaukseksi sain ”se on sitä, kun toinen ottaa toisen kädestä jonku tavarat”. Seuraavaksi kysyin jokaiselta lapselta, milloin hän on ollut surullinen. Lapset kertoivat olevansa surullisia silloin, ”ku kaikki kiusaa”, ”ei saa karkkia” ja ”ko ei oo saanut ajaa traktorilla”.

Seuraavana oli vuorossa surullisen ilmeen tekeminen, joka aiheutti enemmänkin hymyjä ja irvistyksiä lasten kasvoille. Havaittiin, että lasten on hiukan haasteellista asettaa surun tunteeseen, jos tunne ei sillä hetkellä ole heille kokemuksena aito. Surun tunteen pohdinnan päätteeksi kysyin lapsilta, mikä helpottaa silloin, kun on surullinen. Lapset kertoivat, että surua helpottaa ”pelaaminen”, ”karkin syöminen” ja

”kun joku pyytää leikkiin”. Yhdessä totesimme myös surua helpottavan, jos kertoo aikuiselle tunteestaan. Myös halaaminen koettiin surua helpottavaksi eleeksi. Muistutin, että jos näkee toisen olevan surullinen, olisi hyvä mennä kysymään henkilöltä, mikä hänellä on hätänä. Lisäsin, että asiasta on aina hyvä kertoa myös aikuiselle.

Kun olimme pohtineet surun tunnetta ja sitä helpottavia tekijöitä, siirryimme tekemään satua surusta. Sanoin lapsille tuttuun tapaan sadutusmenetelmän mukaisesti ”Kertokaa minulle satu, sellainen kuin itse haluatte. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrotte. Lopuksi luen tarinanne, ja voitte muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluatte”. Sadun päähenkilöiksi lapset päättivät jääkarhun, karhun, ilveksen ja suden. Sadutustuokion aikana havaitsin, että yksi ryhmän lapsista ei halunnut jatkaa tarinaa omalla vuorollaan rohkaisuista huolimatta. Kuitenkin hän lähti mukaan muiden lasten ideointiin kuiskaamalla vierustoverilleen omia ajatuksiaan. Huomatessani sen ehdotin, haluaisiko lapsi kuiskata ideansa ensin kaverilleen, joka sitten kertoisi ne ääneen minulle. Lapsi koki ehdotuksen hyvänä, ja sen myötä sain tarinaan mukaan myös hänen ajatuksiaan.

7.5 Yllätys-interventio

Toteutin yllätys-interventioni (LIITE 6) Kanervat-ulkoryhmässä 30.9.2019. Ryhmän lapsista oli paikalla kuusi, joista yksi oli mukana toimintatuokioissani ensimmäistä kertaa. Pohjustin hänelle, että tuokioiden aikana tutustutaan yhdessä eri tunteisiin Tunteiden maailmanpyörän kautta, jonka jälkeen tunteista tehdään Kanervat-ulkoryhmälle omia tunnesatuja. Kerroin lapsille, että tänään on vuorossa yllätyksen tunne. Pyysin heitä kertomaan, mitä yllätyksen tunne heidän mielestään tarkoittaa. Vastaukseksi sain ”se on sitä, ku näkee jotain kummallista” ja ”kun näkee jotain elävää”. Kysyin jokaiselta lapselta, milloin he ovat olleet yllättyneitä. Lapset kertoivat yllättyneensä ”kun oli synttärit”, ”saa jotakin uutta”, ”ku sain uuen puhelimen”, ”sain pelin” ja ”ku veli säikytti mut”.

Kysymykseen vastaamisen jälkeen teimme yhdessä yllättyneen ilmeen, jonka tekeminen ei saanut aikaan tismalleen samanlaisia ilmeitä lasten kasvoille. Havaitsin, että tunteena yllätys ei ollut lapsille yhtä itsestään selvä kuin esimerkiksi ilo. Sen vuoksi keskustelimme aiempia tuokioita pidempään kyseisestä tunteesta, jotta jokainen lapsi tunnistaisi yllätyksen tunteen helpommin jatkossa. Kerroin, että yllätyksen tunne voi olla joko ikävää tai mieluisaa. Yllättynyt voi olla ikävällä tavalla, jos joku säikäyttää. Mieluisampi yllätys voi olla esimerkiksi yllätyslahjan saaminen ystävältä tai syntymäpäiväjuhlat. Esimerkkien kertomisen myötä lapset ymmärsivät jo paremmin, millainen tunne yllätys on.

Tunteen pohtimisen jälkeen aloimme tehdä satua yllätyksestä. Sanoin lapsille sadutusmenetelmään kuuluvasti: ”Kertokaa minulle satu, sellainen kuin itse haluatte. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrotte. Lopuksi luen tarinanne, ja voitte muuttaa tai korjata sitä, jos haluatte”. Lapset valitsivat sadussa seikkaileviksi hahmoiksi pupun, suden, jääkarhun ja oravan. Huomasin, että satu sisälsi paljon eri tunteita, joita olimme käyneet aikaisemmin heidän kanssaan läpi. Uskon, että yllätyksen tunteen vieraus sai lapset turvautumaan sellaisiin tunteisiin, jotka olivat heille tutumpia. Sadun tultua valmiiksi huomasin, että muutama lapsi olisi vielä halunnut jatkaa tarinointia. Kysyin heiltä, haluaisivatko he ensi kerralla tehdä yksin tai kaverin kanssa sadun yhteisen tuotoksen lisäksi. Sain myönteisiä vastauksia, joten lupasin varautua ensi kerralla useamman sadun kirjaamiseen.

7.6 Pelko-interventio

Toteutin pelko-interventioni (LIITE 7) Kanervat-ulkoryhmässä 7.10.2019. Ryhmän lapsista oli paikalla kuusi, joista kaikki olivat olleet jo useamman kerran mukana toimintatuokioissani. Kerroin tämän kertaisen teeman olevan pelko. Pohdimme lasten kanssa aluksi, mitä pelko tarkoittaa. Vastaukseksi sain: ”tiikeri on lähellä”, ”korkealla voi pelottaa”, ”jos on villieläinten kanssa tai maailmanpyörässä”. Kysyin lapsilta vuorotellen, mitä he ovat pelänneet. Lapset kertoivat pelänneensä ”kun joku säikäyttää”, ”jos leijona tulee liian lähelle”, ”silloin ku isi säikäytti”, ”ku isi kutittaa ja leikkii leijonaa” ja ”ku isoveli keulii pyörällä”. Seuraavaksi teimme yhdessä lasten kanssa pelokkaan ilmeen. Eräs lapsi huomautti, että minä tein surullisen ilmeen pelokkaan ilmeen sijaan. Ymmärsin, että ilmeiden tekeminen käsketyksi ei olekaan niin helppoa aikuisellekaan. Tunnetaitotuokion lopuksi kysyin lapsilta, mikä heitä helpottaa, kun pelkää jotakin. Vastaukseksi sain ”ku isoveli menee partioon” ja ”kun saa istua raktorin kyytissä”.

Huomasin, että lapset olivat tunnetaitotuokion aikana aiempaa malttamattomia. Heillä oli jo kova kiire päästä tekemään satua. Koen, että lasten viireyteen vaikutti suuresti se, että he olivat aikaisemmin aamulla käyneet askartelemassa sisätiloissa. Lapset eivät olleet siis vielä saaneet leikkiä vapaasti metsässä. Myös viikonlopun jäljiltä lapsilla olivat odottaneet kovasti pääsevänsä leikkimään omiin metsämajoihinsa. Päätin jättää tälle kerralle suunnittelemani yksilösadutuksen kokonaan pois, ja aloimme tekemään ryhmäsadutuksena satua pelosta. Sanoin lapsille sadutusmenetelmään kuuluvalla tavalla ”Kertokaa minulle satu, sellainen kuin itse haluatte. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrotte. Lopuksi luen tarinanne, ja voitte muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluatte”.

Tarinan edetessä lapsista huomasi, että sadutus oli tullut heille rutiininomaiseksi ja tutuksi toiminnaksi. Ensimmäiseen kertaan nähden lapset olivat oma-aloitteisempia ja rohkeampia kertomaan omia ajatuksiinsa kirjattavaksi. Olen havainnut, että jokaisen toimintatuokion myötä vuorovaikutus- ja luottamussuhde lapsien ja minun välillä on syventynyt. Sadutusmenetelmä on osoittautunut toimivaksi keinoksi tutustua lapsiin ja heidän ajatusmaailmaansa.

7.7 Rakkaus-interventio

Toteutin rakkaus-interventioni (LIITE 8) Kanervat-ulkoryhmässä 10.10.2019. Ryhmän lapsista oli paikalla viisi. Muistelimme aluksi yhdessä edelliskerran teemaa, jonka jälkeen siirryimme tutustumaan viimeiseen Tunteiden maailmanpyörän tunteeseen, rakkauteen. Rakkaus-sanan sanominen aiheutti lapsissa huvittuneisuutta ja aihe nauratti monia. Lapset olivat huomattavasti energisempiä aikaisempiin kertoihin verrattuna. Lähdimme liikkeelle kysymyksestä, mitä rakkaus tarkoittaa. Vastaukseksi kysymykseen sain ”rakkaus on sitä, ku rakastaa toista ja pussailee”. Totesin lapsille, että rakkautta voi olla ilman pusujen antamista. Rakastaa voi esimerkiksi itselle tärkeitä asioita, ihmisiä tai eläimiä. Rakkautta ja välittämistä voi toiselle osoittaa sanoilla ja teoilla.

Seuraavaksi kysyin lapsilta, miltä tuntuu olla rakastunut. Kun yksi lapsista vastasi ”inhottavalta ko kaikki pussaa”, olivat muutkin sitä mieltä, että rakkaus on epämiellyttävä tunne. Aihe nauratti lapsia edelleen, ja rakastuneen ilmeen tekeminen lisäsi hauskuutta entisestään: muutama lapsi hymyili leveästi ja loput näyttivät kieltä. Rakkauden tunteen pohtimisen päätti kysymys, mitä tai ketä sinä rakastat. Lapset vastasivat rakastavansa ”isiä”, ”äitiä”, ”mönkijää” sekä ”isoveljeä”. Jokainen lapsi osasi nimetä jonkun asian tai ihmisen, jota he rakastavat. Lapsen tunne-elämän kehityksen kannalta on äärimmäisen tärkeää, että heillä on elämässään joku, jolle näyttää rakkauden ja hellyyden tunteita. Välittämisen ja rakkauden osoittaminen toiselle on asia, joka vaatii elinikäistä oppimista ja harjoittelua.

Kun olimme tutustuneet rakkauden tunteeseen, oli lasten vuoro tehdä Kanervat-ulkoryhmälle oma satu rakkaudesta. Lapsilla oli hiukan haasteita saada satua etenemään, joten he tarvitsivat aikaisempia kertoja enemmän tukeani. Kyseinen toimintatuokio haastoi aiempia enemmän omia ryhmänohjaustaitojani, mikä on ammatillisen kasvun näkökulmasta tervetullut ja hyvä asia. Toimintatuokion päätyttyä ilmoitin lapsille, että tämä oli viimeinen yhteinen sadutustuokiomme, jolloin eräs lapsi kysyi ”etkö enää ikinä tuu tekeen satua meidän kans?”. Kerroin alkavani valmistamaan heidän omaa satukirjaansa, johon lasten

tehtävänä on tehdä omaa kuvitusta. Kiitin Kanervat-ulkoryhmän lapsia ja henkilöstöä toimintatuokioiden mahdollistamisesta. Sovimme, että olen yhteyksissä viimeisen sosiometrisen mittauksen tiimoilta marraskuun aikana.

7.8 Toinen sosiometrinen mittaus

Toteutin toisen sosiometrisen mittauksen Kanervat-ulkoryhmässä 8.11.2019. Ryhmän lapsista oli paikalla sovittuna haastattelupäivänä neljä. Lapsiryhmällä oli vuorossa vapaan leikin hetki, jonka aikana haastattelin lapset vuorotellen. Kysyin jokaiselta lapselta aiemman sosiometrisen mittauksen sisältämät kaksi samaa kysymystä: 1. Ketkä ovat tärkeimmät kaverisi Kanervat-ryhmässä? 2. Keiden kanssa haluaisit leikkiä Kanervat-ryhmässä? Lasten vastaukset taulukoin kynää ja paperia hyödyntäen. Haastattelutilanteet sujuivat luontevasti ja totesin kysymyksenasettelut jälleen selkeiksi ja ymmärrettäviksi lasten näkökulmasta katsottuna. Kyseinen haastattelutilanne toteutettiin tällä kertaa sisätiloissa, sillä Kanervat-ulkoryhmän lapsilla oli perjantaisin pidettävä ”sisäpäivä”.

TAULUKKO 3. Kanervat-ulkoryhmän toinen sosiometrinen mittaus

VASTAAJA	KYSYMYS 1.	KYSYMYS 2.
Eeli	Anssi, Lauri, Aaro	Anssi, Aaro, Julia
Julia	Amanda, Netta, Senja	Linda
Linda	Eeli, Julia, Aaro, Anssi	Julia, Eeli, Aaro, Lauri
Anssi	Lauri, Eeli	Lauri, Eeli

Nimet sosiogrammissa on muutettu lasten yksityisyyden suojaamiseksi. Mustat nimetyt ympyrät symboloivat Kanervat-ulkoryhmän jäseniä. Siniset nuolet kuvastavat haastattelun perusteella syntyneitä keskinäisiä eli kaksisuuntaisia vertaissuhteita, jolloin molemmat lapset ovat maininneet toisensa. Keltaiset nuolet kuvastavat yksisuuntaisia vertaissuhteita, eli maininta on ollut yksipuolinen lasten välillä. Kaksisuuntaisten vertaissuhteiden nuolet ovat paksumpia, joka kertoo vuorovaikutussuhteen olevan vahvempi verrattuna yksisuuntaiseen vertaissuhteeseen. Sosiogrammissa ei ole eritelty haastattelun sisältämien kysymyksen vastauksia, vaan se on yhteinen kuvaus vastausten pohjalta.

Julian on maininnut haastattelussa yksipuolisesti Eeli. Linda on maininnut haastattelussa tärkeimmiksi kavereikseen Eelin, Julian, Aaron ja Anssin. Lisäksi hän haluaisi leikkiä enemmän Julian, Eelin, Aaron ja Laurin kanssa. Lindan mainitsi vastavuoroisesti Julia. Anssin ja Eelin välille on muodostunut vastavuoroinen vertaissuhde, jonka lisäksi Anssi mainitsi tärkeäksi kaverikseen Laurin. Anssi haluaisi myös leikkiä enemmän kyseisten kavereiden kanssa. Haastattelussa paikalla olleet lapset ovat maininneet useimmiten Laurin, joten sosiogrammin mukaan hän on ryhmän suosituin leikkitoveri. Vertaillen kyseistä sosiogrammia edelliseen havaitsen, ettei kaksisuuntaisten vertaissuhteiden määrä noussut sadutus-interventioiden jälkeen, mikä oli Tunnesatu-projektin tarkoituksena. Sosiometristen mittauksen mukaan Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessi ei siis edistynyt sadutuksen keinoin. Tulokseen vaikuttaa kuitenkin vääristäen lasten poissaolojen määrä. Myös lasten ja henkilöstön omalla kokemusmaailmalla ja havainnoilla on erittäin tärkeä merkitys.

8 E-MATERIAALIN KOKOAMINEN

Alustavan suunnitelman mukaan tarkoitukseni oli jakaa Tunnesatu-projektin työtehtävistä e-materiaalin kuvituksen tuottaminen Kanervat-ulkoryhmän henkilöstölle, jolloin he olisivat tehneet yhdessä lasten kanssa kuvitusta e-materiaaliin sadutuksen tuotosten lisäksi omassa arjessaan joulukuuhun 2019 mennessä. Muutoksien ja aikataulullisten haasteiden myötä lisäsin kuvituksen toteuttamisen omalle tehtävälistalleni, jotta projektin vieminen loppuun aikataulussa olisi mahdollista. Onneksi tammikuussa 2020 alkanut harjoitteluni Sateenkaaren päiväkodissa mahdollisti nopean reagoimisen tilanteeseen. Pääsin heti toteuttamaan viimeisen, taidepainotteisen intervention. E-materiaali valmistui huhtikuussa 2020. Toteuttamisessa hyödynsin Word-sovellusta.

8.1 Taide-intervention tarkoitus ja tavoitteet

Suunnittelemani taide-intervention tarkoituksena oli tuottaa yhdessä Kanervat-ulkoryhmän lasten kanssa luonnonläheistä taidetta elävöittämään heidän omaa satukirjaansa, joka valmistui kevään 2020 aikana. Tarkoituksena oli, että lapset maalaavat vesiväreillä lumeen nousevia ajatuksia niistä tunteista, joita syksyllä olimme käyneet sadutustuokioiden aikana läpi. Maalaamisen jälkeen lapset pääsivät tutustumaan toistensa teoksiin ja kertomaan omasta maalauksestaan muille. Tuokion päätteeksi jokainen lapsi sai antaa palautetta toiminnasta hymiöiden muodossa. Taide-intervention tavoitteena oli aiemmin toteuttamieni sadutus-interventioiden tavoin kehittää ryhmään kuuluvien lasten tunnetaitoja. Tunteiden maalaaminen näkyväksi ja omasta maalauksesta muille kertominen harjaannutti lasten tunteiden sanoittamisen, kerronnan ja kuvien tulkitsemisen taitoja. Lisäksi toiminnan tavoitteena oli lisätä lasten osallisuutta ja toimijuutta ryhmässä edellä mainitun palautteenannon muodossa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea tavoitteellisesti lasten kuvallisen, kehollisen, musiikillisen ja sanallisen ilmaisun kehittymistä. Lisäksi lapsia tutustutetaan kulttuuriperintöön ja erilaisiin taiteenaloihin. Kokonaisvaltainen eri ilmaisun muotojen yhdisteleminen on lapsille luontaista. Taiteellinen ilmaiseminen ja kokeminen edistävät lasten sosiaalisia taitoja ja parantavat oppimisedellytyksiä ja myönteistä minäkuvaa itsestään. Myös valmiudet ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa kehittyvät ilmaisun myötä. Lasten ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapset saavat tutkia,

tulkita ja luoda merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittamalla. Lapsen eettisen ajattelun kehittymisen kannalta on keskeistä päästä hyödyntämään omaa kykyä kuvitella ja luoda mielikuvia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42.)

8.2 Taide-intervention suunnittelu

Suunnittelin taidepainotteisen intervention, jossa yhdessä lasten kanssa teimme e-materiaaliin kuvitusta luonnossa lumimaalauksen muodossa. Taide-interventio sisälsi sadutustuokioiden tavoin neljä vaihetta: virittäytymisen, toiminnan, tunneilmaisun eli jakamisen sekä loppukeskustelun. Virittäytymisen aikana muistelimme yhdessä lasten kanssa tunteita, jotka edellisenä syksynä kävimme läpi sadutuksessa. Tämän jälkeen arvoimme tunteet lasten kesken, sillä olin itse havainnut arvontojen olevan lapsille mieluisia. Lisäksi en halunnut itse päättää tunteita lapsille, vaan koin sattumanvaraisuuden olevan mielekkäämpää sekä omasta että lasten näkökulmasta katsottuna. Arvonta olikin hyväksi havaittu tapa pitää lasten mielenkiintoa ja vireystasoa yllä toimintatuokion aikana. Virittäytymisen jälkeen siirryimme toimintavaiheeseen eli maalaukseen. Jokainen lapsi sai maalata omia mieleen nousevia ajatuksia kyseisestä tunteesta lumeen. Kun kaikki olivat saaneet teoksensa valmiiksi, oli vuorossa jakamisen vaihe. Lapset pääsivät kertomaan omasta maalauksestaan ryhmälle ja jakamaan oman työnsä muille. Valmiit teokset kuvattiin ja liitettiin e-materiaalin satuihin. Intervention päätteeksi pidettiin loppukeskustelu, jossa lapset saivat antaa palautetta tuokiosta hymiöiden muodossa.

KUVA 6. Taide-intervention palautteenkeruumenetelmä

8.3 Taide-intervention toteutus

Toteutin taide-interventioni (LIITE 9) Kanervat-ulkoryhmässä 22.1.2020. Päätin suorittaa intervention ensimmäisen vaiheen (virittäytyminen) sisätiloissa ennen ulos siirtymistä. Olen havainnut, että sisällä lasten keskittymiskyky ja tarkkaavaisuus asioihin ja niiden pohdintaan säilyy paremmin. Ulkona kun on lasten näkökulmasta katsottuna niin paljon mielenkiintoisia leikkipaikkoja ja -mahdollisuuksia. Vaikka syksyn sadutus-interventioista oli kulunut jo useampi kuukausi aikaa, lapset muistivat helposti kaikki kuusi tunnetta, jotka olimme käyneet läpi. Koen, että toteuttamani tuokioid ovat olleet lapsille mieluisia, innostavia sekä mieleenpainuvia.

Seuraavaksi kerroin lapsille, että arvomme tunteet lasten kesken ja jokainen heistä saa ulkona maalata hangelle oman kuvan kyseisestä tunteesta. Kannustin lapsia tekemään juuri sellaisen kuvan kuin he itse haluavat, ja että oikeanlaista tai vääränlaista maalausta ei ole. Arvonnasta kertominen herätti lapsissa ylimääräistä liikehdintää ja iloisia ilmeitä, jotka tulkitsin innostukseksi. Virittäytymisen jälkeen siirryimme ulos lähimetsän viereiselle lumikaistaleelle, joka onneksi oli säilynyt hyvänä talven epävakaista sääolosuhteista huolimatta.

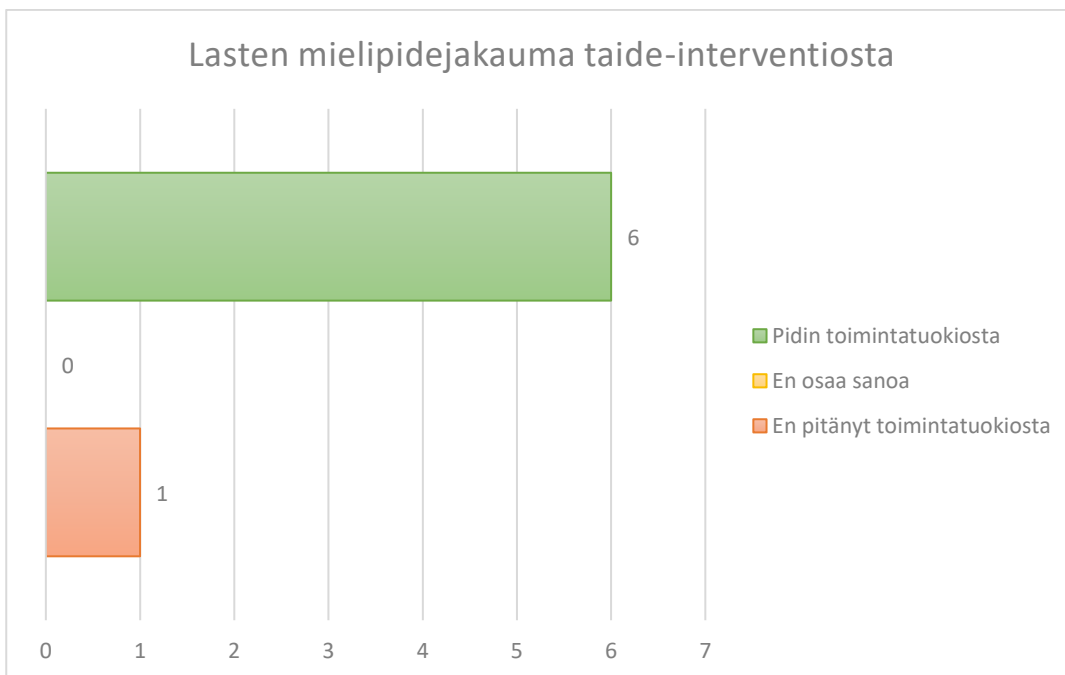
KUVA 7. Lumimaalausta taide-interventiassa

Maalaamisen eli toimintavaiheen aluksi kertasin lapsille vielä heidän kesken arvotut tunteet, sekä rohkaisin heitä tekemään juuri omanlaisensa maalauksen. Vesivärien ja siveltimien jakamisen jälkeen kaikki lähtivät innolla työstämään omaa teostaan, eikä kukaan kaivannut yhteisen ohjeistuksen jälkeen enää erillistä ohjausta. Sain tästä itselleni loistavan onnistumisen kokemuksen, sillä joskus olen kokenut epäonnistumisen tunteita antaessani toimintatuokion alussa ohjeita lapsiryhmälle. On erittäin tärkeää löytää aikuisten ja lasten välillä tapahtuvaan kommunikointiin ja vuorovaikutukseen ”yhteinen kieli”. Olen huomannut, että esimerkiksi liian abstraktit käsitteet tai pitkät ohjeet voivat estää lasta ymmärtämästä tehtävänantoa. Taideintervention aikana pyrin tarkoituksenmukaisesti pitämään ohjeet selkeinä ja ytimekkäinä, etteivät lapset kokisi epävarmuutta tekemisessään aikuisen epäselvien ohjeiden vuoksi.

KUVA 8. Tunteiden maalausta lumeen taide-interventiassa

Lumimaalauksen jälkeen totesimme, että taideteosten läpikäynti ja palautteenkeruu lapsilta on parempi jättää myöhemmälle, jotta he saavat purkaa energiaansa omissa touhuissaan ennen ruokailua ja lepoa. Ohjatun toiminnan vastapainoksi on tärkeää antaa lasten leikkiä vapaasti, varsinkin luonnossa ollessa. Osa lapsista lähti leikkimään lähiympäristöön, kun taas toiset lapset halusivat vielä jatkaa vesiväreillä maalaamista. Sillä välin valokuvasin kaikki maalaukset niiden myöhemmin tapahtuvaa läpikäyntiä sekä e-materiaalia varten.

KUVIO 5. Kanervat-ulkoryhmän mielipidejakauma taide-interventiosta

Toteutin toimintatuokion kaksi viimeistä vaihetta eli jakamisen vaiheen sekä palautteenkeruun päivälle siirtymisen yhteydessä. Jokainen lapsi sai vuorotellen kertoa oman maalauksensa sisällöstä toisille, jonka lisäksi he saivat kertoa mielipiteensä päivän toimintatuokiosta valitsemansa hymiön avulla (pidin toiminnasta, en osaa sanoa, en pitänyt toiminnasta). Kanervat-ulkoryhmän lapsille toteuttamani palautteenkeruun tuottaman mielipidejakauman perusteella (KUVIO 2) taide-interventiointi oli ryhmälle mieluista. Seitsemästä lapsesta kuusi vastasi pitäneensä toimintatuokiosta. Yksikään lapsi ei vastannut vaihtoehtoa ”en osaa sanoa” ja yksi lapsi vastasi ”en pitänyt toimintatuokiosta”. Ajattelin mielipiteen olleen hieman ristiriidassa lapsen oman toiminnan kanssa, sillä hän halusi maalata vesiväreillä muutamien muun lapsen kanssa vielä toimintatuokion päättymisen jälkeenkin.

9 TUNNESATU-PROJEKTIN ARVIOINTI

Koen onnistuneeni Tunnesatu-projektin suunnittelussa ja toteutuksessa yleisesti ottaen kiitettävästi. Aikataulussa pysymisen suhteen kaikki sujui hyvin, ja olen saanut toteutettua kaikki projektiin liittyvät päätehtävät suunnitelman mukaisesti. Ainoastaan e-materiaalin kokoaminen viivästyi parilla kuukaudella, mikä ei olennaisesti hidastanut projektin kulkua. Huolellinen aikataulun ja projektin eri osien suunnittelu valmiiksi etukäteen, sekä aikataulun jättäminen tarpeeksi joustavaksi edesauttoi toteuttamaan Tunnesatu-projektin prosessinomaisesti. Riittävän ajoissa käynnistetyn projektin myötä vältyin liialliselta ahdistukselta ja stressiltä, mikä omalta osaltaan toi positiivista sävyä prosessin eteenpäin viemiseen. Tekeminen oli mielekästä alusta loppuun. Koen erityisesti onnistuneeni aikataulullisesti sadutus-interventioiden suhteen, sillä ne pysyivät viikolleen aikataulussa. Onnistumisen mahdollisti sekä Kanervat-ryhmän henkilökunnan että oma joustavuuteni interventioiden ajankohtia sovittaessa. Molemminpuolinen vastavuoroisuus ja mutkaton yhteistyö teki projektista omasta näkökulmastani katsottuna helpon toteuttaa.

Lähtiessäni toteuttamaan Tunnesatu-projektiini liittyviä sadutus-interventioita havaitsin jo ensimmäisten toimintakertojen aikana, etteivät yksilösadutukset tule toteutumaan käytännössä. Niiden toteuttaminen olisi vaatinut useamman lisäkerran pitämisen interventioiden suhteen, sillä lapsiryhmän keskittymiskyky ja vireystaso eivät riittäneet ryhmäsadutuksen jälkeen enää toiseen sadutushetkeen. Tähän vaikuttavia tekijöitä ovat olleet havaintojeni mukaan muun muassa kiire jatkamaan kesken jääneitä leikkejä sekä interventioideni jälkeinen ruokailuhetki. Päätin siis luopua alkuperäisestä suunnitelmasta, jossa ajattelin pitäväni ryhmäsadutustuokioiden päätteeksi yksittäisille lapsille omat sadutustuokiot. Toimintatuokioideni lähtökohtana on ollut lapsilähtöisyys ja ne on toteutettu yksinomaan lasten ehdoilla. Päätökselläni halusin tietoisesti kunnioittaa lasten toiveita ja omia sen hetkisiä mieltymyksiä. Itse henkilökohtaisesti olen todella tyytyväinen pelkästään ryhmäsadutuksen tuotoksiin ja niiden toteuttamiseen. Lapsistakin huokui aito ilo ja innostus joka kerta, kun saavuin pitämään sadutusta heidän leiripaikalleen.

Jälkeenpäin ajattelen sadutus-interventioissa olleen kehitettävää muun muassa palautteenkeruun suhteen. Kirjasin ylös sadutustuokioiden päätteeksi lapsilta ainoastaan suullisen palautteen. Olen harmisani, etten tajunnut tarpeeksi ajoissa kiinnittää enemmän huomiota palautteenkeruumenetelmään. Perustelen toimintaani sillä, että keskityin sadutus-interventioiden alettua ainoastaan sadutukseen, joka oli minulle menetelmänä suhteellisen uusi ja vieras. En siis tullut huomioineeksi, kuinka minun kannattaisi kerätä lapsilta mahdollisimman kattava palaute toimintatuokioistani. Tämän unohtuksen myötä tahdon

alkaa kiinnittämään aiempaa paremmin huomiota lasten palautteenantoon tulevana varhaiskasvatuksen ammattilaisena. Luulenpa, että lasten mielipiteiden kuuleminen unohtuu yhtä helposti myös varhaiskasvatuksen arjen kiireissä, tahattomasti. Projektin alussa ajattelin, että ideaalitulanteessa jokainen ryhmän lapsista olisi ollut mukana kaikissa kuudessa sadutustuokiossa. Tiesin kuitenkin, ettei se olisi mitenkään mahdollista käytännön tasolla. Ryhmässä on niin monta erilaista arkea ja elämää kuin on lapsiakin, joten yhdessäkin sadutustuokiossa eivät luonnollisesti olleet kaikki lapset yhtä aikaa paikalla.

Aikataulullisena tavoitteena minulla oli saada koottua Kanervat-ulkoryhmän saduista ja kuvituksista valmis e-materiaali joulukuuhun 2019 mennessä. Muiden opintojeni aiheuttama kiire ja ajanpuute pakottivat minut jättämään e-materiaalin kokoamisen keväälle 2020. Tammikuussa alkaneen harjoittelun myötä päätin toteuttaa taidepainotteisen intervention, jossa lapset pääsevät luomaan kuvitusta e-materiaaliin. Taide-intervention avulla pyrin turvaamaan projektin etenemisen loppuun saakka ja korjaamaan aiempaa palautteenkeruun heikkoa tasoa. E-materiaali valmistui huhtikuussa 2020.

Tunnesatu-projektiin kuuluvien sosiometristen mittausten tarkoituksena oli selvittää, edistivätkö toteuttamani sadutus-interventiot Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessia, joka oli Tunnesatu-projektini tarkoitus. Sosiometrisiä mittauksia vertailtaessa voi havaita, ettei kaksisuuntaisten vertaissuhteiden määrä noussutkaan toisen mittauksen myötä, mikä oli hypoteesina. Lisäksi yksisuuntaisten vertaissuhteiden määrä laski edellisestä mittauksesta. Tuloksiin vaikuttivat olennaisesti ryhmään kuuluvien lasten poissaolot toisena mittauspäivänä. Näin ollen kyseinen mittaus on vääristynyt, eli se ei kerro koko totuutta Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessin edistymisestä. Havainnoilla ja ryhmäläisten omalla kokemusmaailmalla on myös merkitystä. Koen, että sosiometristen mittausten tuloksista huolimatta Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessi on edistynyt syksyn aikana omien havaintojeni perusteella.

10. POHDINTA

Tunnesatu-projektin toteuttamisen myötä olen vahvistanut omaa sosiaalialan eettistä osaamistani. Olen oppinut toimimaan entistä paremmin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) sekä sen sisältämän arvoperustan mukaisesti, sillä syvennyin varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön etsiessäni keskeistä tietoperustaa Tunnesatu-projektini pohjaksi. Tunnesatu-projektin yhtenä tavoitteena oli vahvistaa lasten osallisuutta varhaiskasvatuksen arjessa, mikä on osa lasten oikeuksien sopimusta. Koen, että oma asiakastyön osaamiseni on kehittynyt paljon Tunnesatu-projektin ansiosta. Olen saanut oman osaamiseni puitteissa suunnitella, toteuttaa, dokumentoida ja arvioida lapsen oppimista sekä hyvinvointia tukevaa pedagogisesti painottunutta toimintaa, joka on samalla laaja-alaista ja tavoitteellista. Kuuden sadutus-intervention, kahden sosiometrisen mittauksen sekä yhden taide-intervention suunnittelu, toteutus, dokumentointi sekä arviointi opettivat pohtimaan omaa toimintaani ja kehittämään sitä tietoisesti. Interventionoiden toteuttaminen paransi ryhmän ohjaamisen taitojani ja lisäsi henkilökohtaista kokemustani eri varhaiskasvatuksen menetelmällisyyksistä.

Tunnesatu-projektini tavoitteena oli tukea lasten vertaissuhteita, jotka ovat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta keskeisiä. Tunnesatu-projektini tuki omalta osaltaan myös Kanervat-ulkoryhmän perheiden ja kasvatussyhteisön välistä yhteisöllisyyttä, sillä esittelin huoltajille projektini huoltajien infotilaisuudessa ja annoin tiedotteita jaettavaksi kotiin. Kävin myös huoltajien kanssa monesti keskustelua opinnoistani ja opinnäytetyöstäni. Tunnesatu-projektin edetessä sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamiseni on karttunut, sillä olen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) myötä oppinut tuntemaan paremmin varhaiskasvatusta ja sen järjestämistä ohjaavia asiakirjoja ja lainsäädäntöä. Lisäksi osaan toimia sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen asiantuntijana moniammatillisessa yhteistyössä TULUS-hankkeen myötä. Lapsen kuulluksi tuleminen ja osallisuuden tukeminen omassa yhteisössä ja ympäristössä oli Tunnesatu-projektini tavoitteena. Tavoitteeseen pyrkimisen myötä koen laajentaneeni omaa kriittistä ja osallistavaa yhteiskuntaosaamista varhaiskasvatuksen ympäristössä ja arjessa. Sitä edisti myös lasten toimijuuden ja vertaissuhteiden tukeminen, joka oli projektini keskeinen tarkoitus (ryhmäytymisprosessin edistäminen sadutuksen keinoin).

TULUS-hankkeeseen lähtemisen myötä olen päässyt osallistumaan varhaiskasvatuksen aluekehitystyöhön, mikä on ollut ammatillisesta näkökulmasta katsottuna tärkeä ja opettavainen kokemus. Tunnesatu-projekti on kokonaisuudessaan kehittänyt tutkimuksellista kehittämis- ja innovaatio-osaamistani. Olen

oppinut arvioimaan ja kehittämään varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa refleктоimalla omia interventioitani ja omaa toimintaani niiden aikana. Lisäksi olen päässyt kehittämään varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria toimiessani TULUS-hankkeen sisällä. Kanervat-ulkoryhmän ryhmäytymisprosessin edistäminen sadutuksen keinoin on mahdollistanut tutkimuksellisten menetelmien soveltamisen varhaiskasvatustyössä (sosiometriset mittaukset). Vastuun ottaminen omasta projektista on ennen kaikkea opettanut kantamaan vastuuta omasta työhyvinvoinnistani ja priorisoimaan asioita, jotka ovat tärkeitä taitoja työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaamisen näkökulmasta tarkasteltuna.

LÄHTEET

Bruner, J. 1996. The culture of education. Cambridge: Harvard U.P.

Jääskinen A-M. & Pelliccioni S. 2017. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Karlsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kopakkala, A. 2011. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. 3. painos. Helsinki: Edita.

Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. 2015. Lapsen mieli. Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. Suomen Mielenterveysseura. 2. painos. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Mäntyneva, M. 2016. Hallittu projekti. Jäntevästä suunnittelusta menestykselliseen toteutukseen. Helsinki: Printon.

Tunteiden maailmapyörä. 2014. Suomen Mielenterveys ry. Saatavissa: https://mieli.fi/sites/default/files/materials_files/tunteiden_maailmanpyora_tyovaline.pdf. Viitattu 6.9.2019.

Tast, S. Sosiogrammi. Pedagoginen dokumentointi. Opetushallitus. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/sosiogrammi_tulostettava-versio.pdf. Viitattu 20.8.2019.

Valli, R. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Sosiometriset menetelmät kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. 5. painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Opetushallitus. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf. Viitattu 20.1.2020.

SADUTUS

Kertojan nimi:

Ikä:

Päivämäärä:

Paikka:

Kirjaaja:

Tervehdys Kanervat-ryhmäläisten huoltajat!

Olen Camilla Kirvesmäki, viimeisen vuoden sosionomiopiskelija Centria Ammattikorkeakoulusta. Syksyn 2019 aikana tulen toteuttamaan opinnäytetyöni yhteistyössä Kanervat-ulkoryhmän kanssa. Opinnäytetyöni aiheena on lasten omat sadut ryhmäytymisprosessissa.

Pidän lapsiryhmälle tunnepainotteisia sadutustuokioita, joissa lapset pääsevät kertomaan omia satuja yksin/ryhmässä, samalla tunnetaitoja harjoitellen. Sadut kirjaan ylös kynää ja paperia käyttäen. Yhteisten sadutushetkien tavoitteena on edistää lapsiryhmän ryhmäytymistä. Saduista kootaan sähköinen e-materiaali, johon lapset pääsevät satujen lisäksi tekemään omaa luontoaiheista kuvitusta.

HUOM! E-materiaalin sadut ja kuvitus julkaistaan nimettöminä lasten yksityisyyden suojaamiseksi.

Lapseni _____
(lapsen nimi)

- Saa osallistua sadutukseen/kuvituksen tekemiseen
- Ei saa osallistua sadutukseen/kuvituksen tekemiseen

Huoltajan allekirjoitus ja päivämäärä

Palautathan lomakkeen Kanervien henkilökunnalle mahdollisimman pian. Kiitos!

ILO-INTERVENTIO 10.9.2019

Interventioiden tarkoitus: Yhdessä pohditaan ja tutustutaan eri tunteisiin, joista tehdään omia satuja.

1. TUNTEIDEN MAAILMANPYÖRÄN ESITTELY

- Tunteiden maailmanpyörän vaunuissa on erilaisia elämään kuuluvia tunteita, joita me koemme joka päivä.
- Millaisia tunteita kuvasta löytyy?

2. TÄNÄÄN TUTUSTUMME ILON TUNTEESEEN (ORANSSI VAUNU)

- Mitä iloisuus tarkoittaa?
- Miltä näytät iloisena?
- Milloin sinä olet iloinen?
- Millaisille asioille olette nauraneet tänään?

3. SATU ILOSTA

- Nyt kun olette päässeet tutustumaan ilon tunteeseen, on teidän vuoro keksiä Kanervat-ryhmän oma iloisuus-satu. Oletteko ennen tehneet omia satuja?
- Kertokaa minulle satu, sellainen kuin itse haluatte. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrotte. Lopuksi luen tarinanne, ja voitte muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluatte.
- Jokainen saa vuorollaan jatkaa tarinaa.
- Ketä henkilöitä tai vaikkapa metsäneläimiä sadussa seikkailee?

4. LOPPUKESKUSTELU

- Miltä tuntui tehdä oma satu?
- Haluaisiko joku vielä kertoa sadun yksin tai kaverin kanssa?
- Onko aikuisilla kehittämissuhteita toimintatuokioita ajatellen? Mikä toimi ja mikä ei?

VIHA-INTERVENTIO 19.9.2019

1. MUISTELLAAN EDELLISKERTAA

- Mikä tunne meillä oli silloin?

2. TÄNÄÄN TUTUSTUMME VIHAN TUNTEESEEN (VIOLETTI VAUNU)

- Mitä viha tarkoittaa?
- Milloin olet vihainen?
- Miltä näytät vihaisena?
- Mitä teet, kun sinua suututtaa?

3. SATU VIHASTA

- Nyt kun olette päässeet tutustumaan vihan tunteeseen, on teidän vuoro keksiä Kanervat-ryhmän oma satu vihasta.
- Kertokaa minulle satu, sellainen kuin itse haluatte. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrotte. Lopuksi luen tarinanne, ja voitte muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluatte.
- Jokainen saa vuorollaan jatkaa tarinaa.
- Ketä henkilöitä tai vaikkapa metsäneläimiä sadussa tänään seikkailee?

4. LOPPUKESKUSTELU

- Miltä tuntui tehdä oma satu?

SURU-INTERVENTIO 26.9.2019

1. MUISTELLAAN EDELLISKERTAA

- Mikä tunne meillä silloin oli?

2. TÄNÄÄN TUTUSTUMME SURUN TUNTEeseen (SININEN VAUNU)

- Mitä suru tarkoittaa?
- Milloin olet surullinen?
- Miltä näytät surullisena?
- Mikä helpottaa, kun olet surullinen?

3. SATU SURUSTA

- Nyt kun olette päässeet tutustumaan surun tunteeseen, on teidän vuoro keksiä Kanervat-ryhmän oma satu surusta.
- Kertokaa minulle satu, sellainen kuin itse haluatte. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrotte. Lopuksi luen tarinanne, ja voitte muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluatte.
- Jokainen saa vuorollaan jatkaa tarinaa.
- Ketä henkilöitä tai vaikkapa metsäneläimiä sadussa tänään seikkailee?

4. LOPPUKESKUSTELU

- Miltä tuntui tehdä satua?

YLLÄTYS-INTERVENTIO 30.9.2019

1. MUISTELLAAN EDELLISKERTAA

- Mikä tunne meillä silloin oli?

2. TÄNÄÄN TUTUSTUMME YLLÄTYKSEN TUNTEESEEN (KELTAINEN VAUNU)

- Mitä yllätys tarkoittaa?
- Milloin olet yllättynyt jostain asiasta?
- Miltä näytät yllättyneenä?

3. SATU YLLÄTYKSESTÄ

- Nyt kun olette päässeet tutustumaan yllätyksen tunteeseen, on teidän vuoro keksiä Kanervat-ryhmän oma yllätys satu.
- Kertokaa minulle satu, sellainen kuin itse haluatte. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrotte. Lopuksi luen tarinanne, ja voitte muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluatte.
- Jokainen saa vuorollaan jatkaa tarinaa
- Ketä henkilöitä tai vaikkapa metsäneläimiä sadussa seikkailee?

4. LOPPUKESKUSTELU

- Miltä tuntui tehdä satua?

PELKO-INTERVENTIO 7.10.2019

1. MUISTELLAAN EDELLISKERTAA

- Mikä tunne meillä silloin oli?

2. TÄNÄÄN TUTUSTUMME PELON TUNTEESEEN (VIHREÄ VAUNU)

- Mitä pelko tarkoittaa?
- Mitä olet pelännyt?
- Miltä näytät pelokkaana?
- Mikä helpottaa, kun pelkää?

3. SATU PELOSTA

- Nyt kun olette päässeet tutustumaan pelon tunteeseen, on teidän vuoro keksiä Kanervat-ryhmän oma satu pelosta.
- Kertokaa minulle satu, sellainen kuin itse haluatte. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrotte. Lopuksi luen tarinanne, ja voitte muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluatte.
- Jokainen saa vuorollaan jatkaa tarinaa.
- Ketä henkilöitä tai vaikkapa metsäneläimiä sadussa tänään seikkailee?

4. LOPPUKESKUSTELU

- Miltä tuntui tehdä satua?

RAKKAUS-INTERVENTIO 10.10.2019

1. MUISTELLAAN EDELLISKERTAA

- Mikä tunne meillä silloin oli?

2. TÄNÄÄN TUTUSTUMME RAKKAUDEN TUNTEESEEN (PUNAINEN VAUNU)

- Mitä rakkaus tarkoittaa?
- Miltä tuntuu olla rakastunut?
- Miltä näytät rakastuneena?
- Mitä tai ketä sinä rakastat?

3. SATU RAKKAUDESTA

- Nyt kun olette päässeet tutustumaan rakkauden tunteeseen, on teidän vuoro keksiä Kanervat-ryhmän oma satu rakkaudesta.
- Kertokaa minulle satu, sellainen kuin itse haluatte. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrotte. Lopuksi luen tarinanne, ja voitte muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluatte.
- Jokainen saa vuorollaan jatkaa tarinaa.
- Ketä sadussa tänään seikkailee?

4. LOPPUKESKUSTELU

- Miltä tuntui tehdä satua?

TAIDE-INTERVENTIO 22.1.2020

Tarvikkeet hankimaalaukseen: vesivärit, purkkeja, siveltimet.

1. VIRITTÄYTYMINEN

- Palautellaan mieleen kuusi tunnetta, jotka käytiin läpi sadutustuokioissa syksyn aikana (ilo, viha, suru, yllätys, pelko, rakkaus).
- Arvotaan jokaiselle lapselle tunne, josta he lähtevät maalaamaan näkyväksi omia näkemyksiään ja ajatuksiaan kyseisestä tunteesta.

2. TOIMINTA

- Lapset maalaavat hankeen vesiväreillä kuvan tunteesta.

3. TUNNEILMAISU ELI JAKAMINEN

- Käydään ryhmänä läpi jokaisen lapsen taideteos, josta lapsi saa kertoa vapaasti.
- Jokainen teos valokuvataan e-materiaalia varten.

4. LOPPUKESKUSTELU

- Palautteenkeruu lapsilta taide-interventiosta hymiöiden muodossa.

Tervehdys Kanervat-ryhmäläisten huoltajat!

Viime syksynä käynnistynyt opinnäytetyöprojektini Kanervat-ulkoryhmän parissa on tullut päätökseensä, kaikki kuusi tunnetaitoihin liittyvää sadutustuokiota on pidetty kuluneen syyskauden aikana hienolla menestyksellä. Lisäksi lapset pääsivät vastikään toteuttamaan omaa luontoaiheista kuvitustaan tunnesatuihin. Otimme ilon irti talven vähäisistä lumista lumimaalauksen muodossa. Kevään aikana valmistuvasta e-materiaalista tulen tiedottamaan vielä erikseen. Erittäin suuret kiitokset yhteistyöstä! 😊

HUOM! Opinnäytetyöhöni toisi merkittävää lisäarvoa toteuttamistani sadutustuokiosta ja taidetuokiosta otetut kuvat, joten ohessa pyytäisinkin teiltä huoltajilta vielä lupaa käyttää kuvia opinnäytetyössäni.

Valitsen opinnäytetyöhöni ainoastaan kuvia, joista lapset eivät ole tunnistettavissa (kasvot eivät näy).

Lapseni _____
(lapsen nimi)

- Kuvia saa käyttää opinnäytetyössä.
- Kuvia ei saa käyttää opinnäytetyössä.

Huoltajan allekirjoitus ja päivämäärä:

Palautathan lomakkeen Kanervien henkilökunnalle 7.2. mennessä. Kiitos!

Lapin Railli 2019

Tunne- ja kaveritaitoja oppimassa

UUSIA TUULIA ULKO- PÄIVÄKOTIRYHMÄSSÄ

Tunnesatu syntyy metsässä. Camilla Kirvesmäki saduttaa lapsia. (Kuvat: Maria Leppänen)

Keltaiset koivut huojuvat tulessa kuin Lapin parhaat ruskapuut ainakin. Syksy on jo pitkällä. Silti pystyn kaivamaan muistojeni syövereistä suopursujen voimakkaan tuoksun ja kesän riemut. Nyt maa valmistautuu jo talveen. Puiden lomasta pilkistää teltta. Ei mikään ihan tavallinen pikku teltta, vaan ihan hyvän kokoinen tiipii. Vähän samanlainen kuin Nuuskamuikkusella. Tämän teltan savupiipusta kohoaa hentoinen savuvana, joten tiedän olettaa asukkaiden olevan kotosalla.

Lampin Raikki 2019

Lapset keppihahmojaan ulkoiluttamassa.

Askeltaessani lähemmäs huomaan, että teltalla on uusi vahti. Jämäkkä puupalikka seisoo tukevasti teltan naruun sidottuna. "Siinä on Ilpo-Ilves", varhaiskasvatuksen opettaja Maria Leppänen kertoo minulle. "Onpas hän komea", ihastelen ja kumarrun rapsuttamaan Ilpo-Ilvestä. Puukeppiin on piirretty silmät ja suu, mutta vain aikuisen mielestä siinä on puukeppi. Lapsille siinä seisoo ihan varmasti Ilpo-ilves.

Kurkistan telttaan. Osa lapsista nukkuu vielä makuupusseissaan. Kamiinan vapauttama tasainen lämpö tuntuu ihanalta kirpeästä syyssäästä tullessa. Täällä on todellakin hyvä nukkuu. Ne lapset, joille uni ei enää maittanut, leikkivät suuren kiven vieressä. Kivi on sateen jäljiltä liukas eikä ole mikään pikku juttu kiivetä sen päälle. Yksi lapsista on kuitenkin jo päässyt ylös ja ojentaa auttavan käden toiselle, jonka kumisaappaat lipsuvat vasten kiven liukasta kylkeä. "Kyllä sä

"Täällä metsässä emme ole tarvinneet vielä lainkaan leluja."

Annukka Lampinen

Ilpo-ilves vartioi telttaa.

päaset, minä autan", lapsi kannustaa kiven päältä ja pian siellä istuikin kaksi onnellista lasta.

"Täällä metsässä emme ole tarvinneet vielä lainkaan leluja", toteaa varhaiskasvatuksen lastenhoitaja Annukka Lampinen, kun kävelen hänen viereensä. Se on ihmeellinen toteamus, sillä voisi kuvitella, että nykypäivän lapsi kaipaa nimenomaan monipuolisia leluja. Mutta täällä siis leikitään täysin onnellisena kepeillä ja kivillä. Luonto ja metsä antavat mitä mahtavimmat puitteet mielikuvituksen siivittämälle leikille. Rajoja ei oikeastaan ole, vaan kaikkea voidaan tehdä. "Jokainen lapsi on askarrellut itselleen purkin, johon metsän aarteita voidaan kerätä leikkejä tai luonnon tutkimista varten", sanoo Maria-opettaja ja täsmentää, ettei todellakaan kukaan ole kysellyt muiden lelujen perään.

"Tämä voisi olla teidän koti", sanoo lapsi, joka on tullut paikalle toisen kiven takaa. "Tuolla on mun koti", hän jatkaa. "Kyläilläänkö", kysyvät lapset kiven päältä. Tämä sopii kaikille. Hetken lapset kyläilevät toistensa kodeissa soittaen reippaasti ensin ovikelloa ja kysyen sitten kohteliaasti lupaa tulla vierailulle. Leikin jatkuessa Maria-opettaja on valmistellut keppiaskartelua. Ilpo-ilvekselle pitäisi saada kavereita.

Lapset eivät tarvitse montaa kehotusta, vaan innosta puhuen lähtee etsintäpartio lähimetsään etsimään sopivia keppejä. Samaan aikaan toiset heräilevät teltasta ja pääsevät mukaan puuihin. Hetkessä Ilpo-ilveksen viereen telttaa vartioimaan ilmestyy koira, kissa ja yksisarvinen. Muitakin hahmoja on tuloillaan. Maria-opettaja kirjaa ylös lasten tarinoita keppihahmoista. "Tämä on voimakas" ja "Tämä on vähän pieni ja sateenkaarevärinen", kuuluu lasten tulkintoja hah-

moista. Työskentelyä on tarkoitus jatkaa siten, että jokainen lapsi luo oman keppihahmonsansa, jonka kautta tunnetaitojen harjoittelu on hauskaa. Seuraavana päivänä pohditaan esimerkiksi, miltä tuntuu, jos jäätelö tippuu maahan, tai jos eksyy tai jos on tapahtunut jotain surullista. Lapset saavat etsiä vastauksia hahmonsansa kanssa ja oppia yhdessä.

Tunnetaitojen harjoittelun taustatueksi on keppihahmojen lisäksi tarkoitus etsiä voimaeläimiä, joita lapsetideoivat myöhemmin syksyllä. Lisäksi erilaiset sadut

ja tarinat elävät vahvasti osana ryhmän arkea. Tarkoituksena on luoda hahmot elämään erilaisissa tunnesaduissa, ja koota niitä myös elektroniseen muotoon. Onpa mukaan saatu houkutelua myös sosionomi-opiskelija, Camilla Kirvesmäki, joka opinnäytteenään valmistaa yhdessä lasten kanssa tunnesatuja. Hänen vierailunsa ovat aina hyvin odotettuja.

Jos et vielä arvannut, mistä tässä kirjoitan, niin kyseessä on Sateenkaaren päiväkodin Kanervat -ulko-päiväkotiryhmä. Toholammin kun-

ta sai varhaiskasvatusympäristöjen kehittämiseen Opetushallitukselta rahoituksen ja sitä kautta ryhmän toiminta saatiin käynnistettyä ja ulkoelämään sopivat varusteet hankittua. Kanervissa tunne- ja kaveritaitojen harjoittelu osana sosiaalista kestävä kehitystä on toiminnan keskiössä. Samalla ryhmän lapset harjoittelevat omasta ympäristöstä huolehtimista ja pääsevät tutustumaan vuoden kiertoon luontoa tarkkaillen.

Minna Vörlin